

“Kan björnen vara en hon?”

En kvantitativ studie om och hur förskolepersonalen och studenter som studerar till förskollärare och barnskötare uttrycker sin strävan att arbeta ur ett normkritiskt perspektiv

Jolin Aläng
Denise Anneroth

Akademien för utbildning, kultur och kommunikation
Pedagogik
Självständigt arbete - förskolepedagogiskt område
Grundnivå, 15 hp.

Handledare: Ove Eriksson
Examinator: Anne Lillvist

Termin 7 År: 2022

Akademien för utbildning
kultur och kommunikation

SJÄLVSTÄNDIGT ARBETE
Kurskod: PEA098 15 hp
Termin 7 År: 2022

SAMMANFATTNING

Jolin Aläng
Denise Anneroth

“Kan björnen vara en hon?”

En kvantitativ studie om och hur förskolepersonalen och studenter som studerar till förskollärare och barnskötare uttrycker sin strävan att arbeta ur ett normkritiskt perspektiv

“Can the bear be a female?”

A quantitative study about and how the preschool staff and students studying to become preschool teachers and childcare works express their endeavor to work from a norm-critical perspective

2022

Antal sidor: 31

Syftet med studien var att undersöka om och hur förskolepersonalen och studenter som studerar till förskollärare och barnskötare uttrycker sin strävan att arbeta ur ett normkritiskt perspektiv. En kvantitativ forskningsansats tillämpades för att söka svar på studiens syfte, där en webbenkät som var riktad mot förskolepersonalen och studerande till förskollärare och barnskötare användes som datainsamlingsmetod. I studien tillämpades en feministiskt poststrukturalistiskt teori som teoretisk utgångspunkt. Resultatet visade att förskolepersonalen ser normkritik som ett begrepp som är viktigt i förskolan men att det fanns flera svårigheter att arbeta normkritiskt samtidigt som ett normkritiskt arbetssätt innefattar många möjligheter. En slutsats som studien kom fram till var att förskolepersonalen och studerande till någon av yrkesrollerna skattade sig själva att ha en god medvetenhet om normkritik och att det normkritiska arbetssättet kan komma till uttryck främst inom miljön i förskolans verksamhet.

Nyckelord: Kön, makt, normer, normkritik, normkritiskt arbetssätt.

Innehållsförteckning

“Kan björnen vara en hon?”	1
1. Inledning	1
1.1. Syfte och frågeställningar	1
1.2 Uppsatsens disposition	2
2. Bakgrund	2
2.1. Litteratursökning	2
2.2. Bakgrund	3
2.2.1 Vad är normer och normkritik?	3
2.2.2 Arbetet med normkritik i förskolan	3
2.2.3. Den normkritiska pedagogiken	4
2.2.4. Den normkritiska miljön	4
2.3. Problematik kring normkritik	5
2.4. Tidigare forskning	5
2.4.1. Normer och normkritik	5
2.4.2. Normkritiskt arbete och förhållningssätt	6
2.4.3. Normer i relation till makt	7
2.4.4. Svårigheter med den normkritiska pedagogiken	8
2.5. Teoretiska utgångspunkter	8
3. Metod	10
3.1. Metodval	10
3.2. Urval	10
3.3. Procedur av webbenkät	11
3.4. Dataanalysmetod	12
3.5. Studiens kvalité	12
3.6. Etiska överväganden	13
4. Resultat	14
4.1. Bakgrundsfrågor	14
4.2. Respondenternas perspektiv på arbetet med normkritik	15
4.2.1. Tankar om begreppet normkritik	15
4.2.2. Möjligheter med normkritik	16
4.2.3. Utmaningar med normkritik	16
4.2.4. Det viktigaste med normkritik	17
4.3. Hur olika avdelningar arbetar med normkritik	18
4.3.1 Hur mycket olika avdelningar arbetar med normkritik	18
4.3.2. Medvetenhet kring bemötande	18
4.3.3. Skapa inkludering på olika avdelningar för alla barn	18
4.3.4. Verktyg/hjälpmedel/digitala verktyg för att synliggöra normkritik	19
4.3.5 Den personliga kunskapen och kollegors kunskap om normkritik	20
4.4. Avdelningarnas miljö kopplat till normkritik	21

4.4.1. Är inomhusmiljön normkritisk eller inte?	22
5. Analys av resultatet	23
5.1. Normkritik i det stora hela	23
5.2. Begreppet normkritik	23
5.3. Möjligheter med normkritik	23
5.4. Utmaningar kring normkritik	24
5.5. Den personliga kunskapen om normkritik	24
5.6. Miljöns betydelse kring normkritik	25
6. Diskussion	26
6.1. Resultatdiskussion	26
6.1.1 Förskolepersonalens strävan att arbeta ur ett normkritiskt perspektiv	26
6.1.2 Möjligheter och svårigheter med normkritik	27
6.1.3 Hur det normkritiska perspektivet kommer till uttryck i förskolans verksamhet	28
6.2. Metoddiskussion	29
7. Slutsats	30
7.1. Relevans för förskoleyrket enligt oss	30
7.2. Förslag till fortsatta studier	31
Referenser	32
Bilaga 1 - Missivbrev	34
Bilaga 2 - Enkätmall	35

1. Inledning

I läroplanen för förskolan (Skolverket, 2018) skrivs det att alla ska bemötas och behandlas likvärdigt utan att det förekommer någon sorts form av kränkning eller diskriminering. I förskolan sker det varje dag olika möten mellan människor där våra egna värderingar, kunskaper, erfarenheter får ta plats och komma till uttryck.

Ett styrdokument som förskolan även förhåller sig till är Skollagen där det står skrivet att det är förbud mot att kränka eller diskriminera en person i likhet med diskrimineringslagen (Skollagen, kapitel 6 §2). Förskolans uppdrag är uppbyggd från en värdegrund som ska vara inkluderande och demokratisk genom att de mänskliga rättigheterna ska få träda fram i alla situationer och möten som kan uppkomma i förskolan (Skolverket, 2018).

Enligt Dolk (2013) har de som arbetat inom förskolan skyldigheter att deras agerande ska speglas och präglas på en värdegrund av inkludering, mångfald och främjande av de olikheter som kan förekomma i förskolan. Olikheter, normer och värderingar är något som avspeglar hur personers agerande och bemötande utspelar sig mot andra personer, vilket i sin tur kan påverka de andra personerna negativt och positivt.

Förskollärares uppdrag i förskolan är att acceptera att alla är olika på sitt eget sätt och även besitta kunskaper och ett förhållningssätt där vi är kritiska mot de normer och värderingar som verkar nedsättande och skapar exkludering mot människor. För att undvika exkludering måste de personer som är verksamma inom förskolan ha ett förhållningssätt som innebär att kunna ifrågasätta, kritisera och utveckla verksamheten så att alla människor känner sig trygga och säkra i förskolan.

Under vår förskollärarytbildning har vi kommit i kontakt med förskolans verksamhet ett flertal gånger genom både fältstudier och verksamhetsförlagd utbildning, där vårt gemensamma intresse för normkritik i förskolan har utvecklats och vuxit fram. Vi har inte upplevt att våra övningsförskolor har arbetat med normkritik på en daglig basis vilket väckte vårt intresse i att se hur andra förskolor arbetar med normkritik i den dagliga verksamheten. Under vår verksamhetsförlagda utbildning började vissa pedagoger att arbeta smått med normkritik och började byta ut pronomen i vissa barnsånger, som exempelvis i "björnen sover" och sjöng om att björnen var en flicka istället för en pojke. Detta har inspirerat titeln till föreliggande studie. Vi upplever även att det finns en kunskapslucka i tidigare forskning om normkritik och arbetet med normkritik. Vi vill med denna studie se hur personalen på förskolan och de som studerar till antingen förskollärare eller barnskötare strävar efter att arbeta med normkritik och bidra till en ökad medvetenhet kring arbetet med normkritik.

1.1. Syfte och frågeställningar

Studien syftar till att undersöka om och hur förskolepersonalen och studenter som studerar till förskollärare och barnskötare uttrycker sin strävan att arbeta ur ett normkritiskt perspektiv.

Frågeställningar:

- Vilka möjligheter och svårigheter identifieras i arbetet med ett normkritiskt perspektiv?
- Hur kommer det normkritiska perspektivet till uttryck i förskolans verksamhet?

1.2 Uppsatsens disposition

Uppsatsen är indelad i sex olika kapitel och innehåller flera underrubriker. De rubriker som uppsatsen är uppdelad i är bakgrund, metod, resultat och resultatanalys, diskussion och slutligen en slutsats. Bakgrunden innehåller en litteratursökning, bakgrund om normkritik, problematiken kring normkritik och tidigare forskning om normkritik. Därefter inleds metodkapitlet som innehåller metodvalen, urvalet som har valts för studien, tillvägagångssättet för studien, dataanalysmetod, studiens kvalitet och de etiska överväganden.

Efter metodkapitlet presenteras resultatet av studien och en analys av resultatet kopplat till den valda teorin för studien som är feministisk poststrukturalistisk teori. Därefter fortsätter studien med en resultatdiskussion och en metoddiskussion och därefter går vidare till studiens slutsats. Referenslista och bilagor kommer sist i studien.

2. Bakgrund

Kapitlet inleds med att studiens litteratursökning presenteras och sedan vidare till bakgrund kring normer och normkritik. Därefter presenteras den tidigare forskningen och den teoretiska utgångspunkt vilket är den feministiska poststrukturalistiska teorin.

2.1. Litteratursökning

Litteratursökningen gav följande resultat. I samband med litteratursökningen har vi sökt efter tidigare forskning som både är nationell, men vi har även sökt efter tidigare forskning som har en internationell bas. Vi har under litteratursökning använt oss av olika databaser, bland annat Google Scholar, Swepub och även DiVA-portalen. Vi har även använt oss av Mälardalens Universitetsbibliotek för att få tag i tidigare forskning som var relevant för denna studie. När vi gjorde litteratursökningen valde vi att avgränsa oss till att använda tidigare forskning som var framställd 2008 eller

senare.

När vi har gjort sökningen i tidigare forskning har vi riktat in oss på att söka på begreppen normkritik, normkritik i förskola, norm-critical, norm-critical pedagogy, normkritisk pedagogik, normkritiskt arbetssätt och förskollärare. Vi har kombinerat dessa olika begrepp i sökningarna och gjort sökningarna både på svenska och engelska för att även få tillgång till internationell tidigare forskning.

2.2. Bakgrund

I kapitlet presenteras bakgrundsinformation under följande rubriker; *normer och normkritik, arbetet med normkritik i förskolan, den normkritiska pedagogiken, den normkritiska miljön samt problematik med normkritik.*

2.2.1 Vad är normer och normkritik?

Normer är outtalade regler i samhället och vad som anses som ett normalt och accepterat beteende (Bergström, 1990, Nationalencyklopedin). Dolk (2013) skriver att normer är något som styr hur vi agerar och samtalar med varandra. Normer behövs enligt Dolk (2013) för att skapa riktlinjer kring mål och lärande, men samtidigt är det viktigt att öppna upp för att kunna kritiskt granska vad för riktlinjer vi har så att de är rättvisa och inkluderande. Dolk (2013) beskriver att normer finns i alla olika situationer i både barn och vuxnas vardag, som till exempel vid måltider. Barn besitter en större medvetenhet om vilka normer och värderingar som finns än vad vi vuxna egentligen tror (Dolk, 2013).

I de olika styrdokumenterna, lyfts likabehandlingsarbete oftast i form av en likabehandlingsplan som innebär att alla barn utifrån sina egna förutsättningar ska få lika rättigheter och möjligheter. I styrdokumenterna som finns i förskolan finns det ingenting som direkt hänvisar att utbildningen i förskolan ska arbeta efter att problematisera normer. Med ett normkritiskt arbetssätt kan olika former av diskrimineringar synliggöras vilket kan kopplas till skrivningen i förskolans läroplan om att inget barn ska bli utsatt för diskriminering (Skolverket, 2018).

Normkritik handlar om att urskilja vad som anses är normalt och onormalt i det vardagliga och därefter skapa ett perspektiv som kan användas som ett arbetssätt där du själv kritiserar och ifrågasätter det som anses vara normalt enligt normer och värderingar (Qvarsebo, 2019). Författaren (2019) beskriver att genom det normkritiska perspektivet läggs fokus på att lyfta fram och synliggöra det som kan anses som vara exkluderande och skapa utrymme för att ta fram det som är inkluderande.

2.2.2 Arbetet med normkritik i förskolan

Arbetet med normkritik i förskolan kan innebära att en norm antingen förändras eller att pedagogerna försöker ändra en norm (Hermansson & Nordenstam, 2020). Normer kring ett kön där man vill försöka förändra exempelvis en norm gentemot kvinnor kommer leda till att även det andra könet påverkas av det. (Hermansson & Nordenstam, 2020).

Hermansson och Nordenstam (2020) poängterar att arbetet med normkritik i förskolan syftar till att de olika könen ska bryta de stereotypiska könsrollerna. Ett exempel kan vara att pojkarna ska få ett mildare uttryck i förskolan i bland annat leken medan flickor ska få mer "skinn på näsan". När idén om ett normkritiskt arbete uppfylls så kommer könen att bli behandlade olika, men de kommer fortfarande att bli behandlade jämställt (Hermansson & Nordenstam, 2020).

Något som Eidevald (2009) tar upp är hur viktigt det egentligen är att alla barn ska leka tillsammans när leken utformas av en makt, men frågan är om det verkligen är så viktigt att alla barn leker tillsammans med alla om det ändå är ett maktspel där ett barn kommer bestämma i leken. Eidevald (2009) lyfter att om en pedagog kommer in och försöker påverka maktspelet kan det bli svårt för barnen att tolka en situation när en förskollärare ändrar roll i en konflikt. När en förskollärare innehar både en aktiv maskulin diskurs och en passiv feminin underordnad diskurs blir det svårt för barnen att tolka situationen och maktförhållanden kan skapas (Eidevald, 2009).

2.2.3. Den normkritiska pedagogiken

Dolk (2013) skriver att den normkritiska pedagogik i det stora hela handlar om att se till så att normer synliggörs och även att de kritiserar i förskolans arbete. Om det är så att en avdelning har barn som strider mot normerna kommer det synliggöras tydligare än om en förskola har barn som följer normerna. När det finns barn som följer normer kommer det normkritiska arbetet inte att lyftas på samma sätt (Dolk, 2013).

Qvarsebo (2019) beskriver att arbetet med den normkritiska pedagogiken ska innehålla frihet, accepterande och mångfald i sin studie som handlar om normkritik och normkritisk pedagogik. Författaren (2019) syftar till att pedagogiken kan bidra med att ett socialt beteende lyfts fram och kritiserar för att kunna förändras. Ansvar i den normkritiska pedagogiken ligger på liberalt självstyrande som handlar om att det finns engagemang hos både pedagoger och barn som är villiga att reflektera över sig själva för att kunna förändra sitt beteende, sättet att tala och sina värderingar (Qvarsebo, 2019).

2.2.4. Den normkritiska miljön

Normkritiska böcker är viktigt för det normkritiska arbetet och bör finnas tillgängliga för att böckerna avspeglar verkligheten. Normkritisk litteratur är något som kan

användas för att visa för barnen att det är okej med olikheter om det ligger i deras behov eller intresse att få kunskap om det (Hermansson & Nordenstam, 2020). Författarna (2020) lyfter dock att det finns möjlighet att anpassa böckerna efter det som varje specifikt barn behöver. Om det är så att ett barn som sitter i rullstol kan det gå att anpassa den normkritiska litteraturen efter det och läsa en bok där en karaktär är rullstolsburen. Däremot är det viktigt att ha i åtanke i vilken form de normkritiska böckerna är framtagna, eftersom normkritiska böcker inte alltid är verklighetstroga utan kan även vara tagna ur en fantasi (Hermansson & Nordenstam, 2020).

2.3. Problematik kring normkritik

En problematik kring den normkritiska pedagogiken lyfts av Hill (2021) som menar att den normkritiska pedagogiken inte har fått utrymme på vissa förskolor och att det inte finns något engagemang till att arbeta enligt ett normkritiskt arbetssätt. Det finns två olika sidor av den normkritiska pedagogiken, där ena sidan framställer pedagogiken som en enkel metod att arbeta efter medan andra sidan lyfter att det är en svår pedagogik att använda i själva praktiken (Hill, 2021).

En annan sida av problematiken med normkritiska pedagogik är att pedagogiken ändå kan verka för att skapa exkludering mot de som inte passar in som normöverskridande personer. Langmann och Månsson (2016) förklarar att det finns risker med denna pedagogik på det sättet att den kan stänga ut den andra sidans sätt att vara och samtala för att den sidan inte är normöverskridande och inte passar i den normkritiska pedagogiken. Det är här den stora utmaningen som finns med normkritisk pedagogik genom att det hela handlar om hur vi alla bemöter varandra som har olika värderingar och traditioner (Langmann & Månsson, 2016)

Den normkritiska pedagogiken beskrivs ofta som en enkel metod att introducera i förskolan, däremot lyfts det fram av Hill (2021) att det inte finns tillräcklig kunskap hos personalen i förskolan kring själva pedagogiken. Det kan enligt Hill även (2021) handla om att intresset och viljan om att få mer kunskap och förståelse för pedagogiken inte finns. Det hela handlar om att många upplever en rädsla kring att inte lära ut normkritisk pedagogik i förskolan på rätt sätt, personalen är många gånger rädda för att göra fel vilket gjort att de kanske avstår från den normkritiska pedagogiken (Björkman, Bromseth & Hill, 2021).

2.4. Tidigare forskning

I kapitlet kommer den tidigare forskningen att presenteras kopplat till feministisk poststrukturalistisk teori under följande rubriker; *normer och normkritik, normkritiskt arbete och förhållningssätt, normer i relation till makt samt svårigheter med den normkritiska pedagogiken.*

2.4.1. Normer och normkritik

I Dolks avhandling (2013) lyfts det fram att enligt den feministiska poststrukturalistiska teorin ska frihet vara något som är kopplat till normer och att normer är ingenting som ska förstöra en människas frihet utan målet ska vara att en människa är fri bortom normer. Författaren (2013) förklarar att det går inte att vara helt fri från normer då det är något som dagens samhälle är uppbyggt kring, det går däremot att skapa en förändring eller förutsättningar för att passera normerna. Qvarsebos (2019) studie kommer fram till att normkritik inte handlar om att förändra och ändra människor utan om att lyfta och utmana sociala kategorier, som är exkluderande och att skapa ett mer vidgad och öppet perspektiv hos alla människor. Det ska finnas utrymme för att nya normer, värderingar och traditioner som är gynnsamma och har ett fokus på inkludering ska få komma till uttryck i samhället (Qvarsebo, 2019).

Enligt Dolks avhandling (2013) hör normer och demokrati ihop, det är normerna som avgör hur ett samhälle ska styras. Författaren förklarar att normer behövs för att vi ska kunna tänka utanför dem och skapa möjlighet till att vara normkritiska och ha ett nytänkande och reflekterande arbetssätt. Om pedagogerna inte har ett nytänkande och reflekterande arbetssätt finns risken att vuxna hamnar i en riktning där vi omedvetet förstärker traditioner och värderingar och därefter överför det till barnen (Dolk, 2013).

Hills studie (2021) lyfter att specifika normer kring kön redan finns i förskolan och risken om ett barn bryter mot en norm kring kön är att bli utsatt för att bli retad eller liknande. Normen om att pojkar är stökiga och flickor är lugna kommer redan från förskolan (Hill, 2021). Det händer flertalet gånger att pedagoger korrigerar pojkar och flickor, exempelvis i en lek för att barnen inte gör det som förväntas av dem (Dolk, 2013). Ett sådant exempel kan vara att ett barn avstår från lek och bara står och tittar, barnet bryter mot normen och då kommer en pedagog och försöker se till så att barnet blir inkluderat i leken (Dolk, 2013).

Dolk (2013) menar på i sin avhandling att det behövs barn som i förskolans värld anses som "utstickande", det är de barnen som ger pedagogerna en möjlighet till att kunna upptäcka normer och arbeta normkritiskt. Normer är något som kan vara väldigt svårt att upptäcka, det finns ingen kunskap om vad som är normen i dagens samhälle eller inom förskolan vilket gör att många ser förbi det (Dolk, 2013). I och med att det är svårt att synliggöra normer leder det till att det även är svårt att kritiskt granska dem (Dolk, 2013). Björkman, Bromseth och Hill (2021) kommer fram till i sin studie att viljan och intresset hos människor att utbilda sig och få mer kunskap om ämnet har ökat, vilket har skapat öppningar för pedagoger att söka efter och använda nya sätt att tänka och arbeta för att förebygga mot exkludering och utanförskap.

2.4.2. Normkritiskt arbete och förhållningssätt

Dolks avhandling (2013) lyfter att något som är viktigt i ett normkritiskt arbete är att ha ett förhållningssätt om att det är okej att göra fel för att det ska kunna bli rätt. Pedagoger ska inte vara rädda för att göra fel och därför undvika arbetet med normkritik, utan det handlar om att förbise den rädslan så att det normkritiska arbetet fortsätter (Dolk, 2013). När man arbetar inom förskolan kan det vara svårt att veta vilka ord som ska användas i barngruppen för att barnen inte har kunskapen eller känner till alla normativa ord (Dolk, 2013). Dolks (2013) avhandling menar på att det som är det svåra i det normkritiska arbetet är att det ska kunna gå att använda flicka och pojke även fast det går emot det könsneutrala och i stället använda "kompisar" eller "barnen". Många upplever att det är en svårighet med det normkritiska arbetet att användandet av "flickor" och "pojkar" helst ska ske könsneutralt (Dolk, 2013).

I sin studie lyfter Hermansson och Nordenstam (2020) att det normkritiska arbetssättet handlar om att kunna hjälpa barn att förstå olikheter och att kunna acceptera att människor är olika i dagens samhälle. Ett normkritiskt arbetssätt kan ta form på olika sätt i ett pedagogiskt arbete, bland annat genom miljön på förskolan, där det är viktigt att erbjuda barnen normkritiskt material och att inte behöva välja bort stereotypiskt material så länge det reflekteras över det (Hermansson & Nordenstam, 2020). Det gäller att se det normkritiska arbetssättet som något som ska inpräntas i dagens samhälle och inget som ska arbetas efter att bli klar med (Hermansson & Nordenstam, 2020).

Ett arbetssätt, enligt Qvarsebos (2019) studie som kan användas för att beröra det normkritiska arbetssättet är att använda sig av reflektion och granska normer och traditioner för att synliggöra det som är exkluderande och skapa utrymmet för det inkluderande. Det normkritiska perspektivet gör det möjligt för människor att kunna vara öppna och vara sig själva utan krav från traditioner och stereotypiska kategorier och inte heller leva i det dolda eller under förtryck (Qvarsebo, 2019).

Om förskolläraren visar upp ett normkritiskt förhållningssätt redan för barnen i förskolan om att flickor och pojkar utifrån deras kön kommer stå inför olika utmaningar senare i livet, är det en stor risk att barnen tar på sig de könsrollerna tidigt (Eidevald, 2009). Det kan leda till att barnen utvecklar olika sätt att vara på som är baserat på deras könsroller och inte dem som individer (Eidevald, 2009).

Dolk (2013) skriver i sin avhandling att Skolverket lyfter fram att något som är viktigt att arbeta med i det normkritiska arbetet inom förskolan är att barn och pedagoger jobbar efter och skapar en normkritisk strategi tillsammans. Genom en normkritisk strategi kommer barnen och pedagogerna bli mer delaktiga inom normkritik (Dolk, 2013). Hermansson och Nordenstam (2020) skriver att något som är väldigt viktigt

när det arbetas med normkritik är att arbetet sker utan att det blir framtvingat och barnen inte blir påtvingade ett normkritiskt arbetssätt.

2.4.3. Normer i relation till makt

En slutsats, enligt Dolks avhandling (2013) inom normer och normalisering är makt på det sättet att det är vi människor som omedvetet eller medvetet utformar våra värderingar och traditioner efter de normer som finns. Inom normer finns det en makt som handlar om de traditioner och värderingar som anses vara självklara vilket kan ses något som vi människor förstår, medan det som går emot normen är okänt och annorlunda för oss (Dolk, 2013). I förskolan är det lätt att just normer och makt inte kommuniceras direkt till barnen utan att det finns en rädsla att kommunicera det till barnen för att det har tolkats som att barnen inte kommer ha en förståelse för normkritik (Dolk, 2013)

Enligt en studie av gjord av Hill (2021) beskriver hon att orsakerna till att det sker diskrimineringar och kränkningar handlar om det finns normer som framstår som hierarkiska och exkluderande och därav kan de som är normbrytande bli utsatta för en diskriminering eller kränkning. Författaren (2021) förklarar att ett sätt att förebygga hierarki och exkluderande är genom den normkritiska pedagogiken, på det sättet att pedagoger lyfter fram och kritiserar de normer som finns och verkar på förskolor. Hill (2021) poängterar även att arbetet med den normkritiska pedagogiken handlar om att de normer som finns ska bli mer inkluderande och öppna i stället för att arbeta med att bryta normerna i förskolan, vilket är ett sätt som är enklare att tillämpa i själva praktiken.

2.4.4. Svårigheter med den normkritiska pedagogiken

I Hills studie (2021) lyfts det att svårigheter som finns med den normkritiska pedagogiken är att pedagoger inte är medvetna om vilka hierarkiska och exkluderande normer som finns och som är skapade av historiska värderingar och traditioner. Däremot lyfter Qvorsebo (2019) i sin studie att det kan finnas svårigheter med barn som kommer från familjer med annan kultur, som innehåller traditioner och värderingar som inte är öppna utan mer begränsade. Det sociala beteendet och osäkerheten som finns i traditioner och dagens värderingar kan genom ett normkritiskt perspektiv lyftas fram och problematiseras på ett utmanande sätt, vilket författaren (2019) lyfter fram i sin studie.

Däremot finns det ett ansvar att arbeta med ett normkritiskt perspektiv som handlar om liberalt självstyrande som Qvorsebo (2019) förklarar vidare som att det ska finnas ett engagemang hos både pedagoger och barn. Författaren (2019) framhåller att det handlar om att båda parter behöver vara villiga att reflektera kring sig själva för att kunna förändra sitt beteende, sätt att tala och sina egna värderingar.

2.5. Teoretiska utgångspunkter

Under kapitlet *teoretiska utgångspunkter* har vi utgått från flera olika källor för att kunna få ett begrepp om feministisk poststrukturalistisk teori.

Den teoretiska utgångspunkten för studien är den feministiska poststrukturalistiska teorin. Fyra centrala begrepp som är centrala inom den valda teorin för studien är *makt*, *kön*, *normkritisk* och *normer*. Makt kan ses som att en person har ett övertag över människor som tycks ha agerat felaktigt enligt normerna och vad som anses vara normalt (Dolk, 2013). Kön innebär vilket typ av könscell som en människa har (Nationalencyklopedin, 2023). Normkritisk handlar om att lyfta fram och problematisera normer och värderingar som är både synliga och gömda, samt att granska de normer som kan innebära begränsningar för människor (Engdahl & Ärlemalm-Hagsér, 2020). Normer är någonting som människan har skapat och fungerar som oskrivna regler i samhället (Baier, 2018).

Feministisk poststrukturalistisk teori utmanar ständigt dominerande diskurser som handlar om hur ett specifikt kön ska vara men också att varje enskild människa behöver se till sig själv (Lenz Taguchi, 2013). I den feministiska poststrukturalistiska teorin finns det inga bestämda könsroller men det talas fortfarande om maktbestämning utefter könsroller (Ekström, 2012). Perspektivet inom teorin syftar till hur en förändring i könsroller och hierarki ska gå till (Ekström, 2012).

De "sanningar" som finns i samhället speglar hur människor förväntas vara utifrån kön vilket är något som begränsar oss till att prova nya möjligheter att vara och samtala på (Eidevald, 2009). Med den feministiska poststrukturalistiska teorin kan det skapas öppningar för att utmana de förväntningar som finns på de specifika könen enligt författaren (2009). Vi människor väljer oftast att vara i en position som är likställd med de dominerande normerna eller emot dem (Eidevald, 2009). När det finns dominerande normer som tydligt visar hur en själv ska vara, är det enklare att maktförhållanden tar över (Eidevald, 2009). Vidare förklarar författaren (2009) att genom att maktförhållanden skapas, kan personer som gör motstånd mot de dominerande normerna förlora sin acceptans i samhällsgruppen.

Lundström (2008) beskriver att den feministiska poststrukturalistiska teorin har ett centralt begrepp som är kön, om vad som anses vara normalt och onormalt för ett specifikt kön. Det här förklaras vidare med att det finns redan bestämda riktlinjer kring könsroller när det gäller socialt beteende och det finns inget öppet utrymme för personens egen individuella tanke och känsla (Lundström, 2008). Den feministiska poststrukturalistiska teorin har sitt fokus på att skapa plats för att kritiskt granska det som antagits som våra värderingar och traditioner och som inte synliggörs tillräckligt utan har hamnat dolt för oss (Lundström, 2008). Tankesättet som Lundström (2008)

presenterar i sin studie är att skapa möjligheter och utrymme för att kunna reflektera och diskutera kring de skillnader och likheter som finns i samhället.

Lenz Taguchi (2013) skriver att den feministiska poststrukturalistiska teorin vill få bort kategorierna manligt och kvinnligt. Ett sätt att få bort det manliga och kvinnliga är att överskrida det som enligt samhället anses som manligt och kvinnligt (Lenz Taguchi, 2013). Den feministiska poststrukturalistiska teorin lyfter även att en vårdnadshavare har en stor påverkan på hur barn kommer att reflektera över dominanta diskurser (Lenz Taguchi, 2013). Utifrån den feministiska poststrukturalistiska teorin behöver pedagoger agera professionellt när det kommer till normer och arbetet med normkritik (Lenz Taguchi, 2013).

3. Metod

I detta kapitel presenteras och beskrivs följande rubriker: metodval, urval, procedur av webbenkät, dataanalysmetod, studiens kvalitet och etiska överväganden.

3.1. Metodval

Metoden som valdes för denna studie var en kvantitativ metod, där datainsamlingsmetoden var att använda sig av enkäter för att kunna få olika perspektiv kopplat till studiens syfte och frågeställningar. Bryman (2018) lyfter att i en kvantitativ undersökning finns det möjlighet att få en mer exakt skattning på frågeställningar och möjligheten att kunna se de skillnaderna som kan finnas mellan respondenterna. Genom att använda sig av enkäter tillkommer det olika fördelar enligt Bryman (2018) som att webbenkäter är lättåtkomliga och enkla att utforma och på det sättet sparar det tid och även pengar för de som utför studien.

För att sträva efter en hög svarsfrekvens i denna studie valde vi att skapa och skicka ett missivbrev (Bilaga 1) där vi introducerade oss själva, studiens syfte och webbenkätens upplägg för respondenterna vilket Bryman (2018) anser är ett sätt för att minimera bortfall. Med tanke på att enkäten skickades och publicerades i tre olika Facebookgrupper där den första gruppen hade 1000 medlemmar, andra 64 600 medlemmar och den tredje 6 200 medlemmar, kunde vi inte få exakta svar på hur många respondenter som hade kommit i kontakt med enkäten och sedan valde att inte delta.

3.2. Urval

Den urvalsmetod som bestämdes för studien var ett stratifierat slumpmässigt urval. Bryman (2018) skriver att ett stratifierat slumpmässigt urval innebär att de som utför undersökningen väljer ut någonting som ska känneteckna urvalet som man har valt att undersöka. I vårt fall valde vi att skicka ut webbenkäten till personer i tre olika facebookgrupper som vi hade en uppfattning om på bästa sätt kunde besvara våra frågeställningar. Urvalet av personerna som svarade på enkäten skedde

slumpmässigt. Webbenkäten riktade sig till utbildade förskollärare eller barnskötare och personer som studerar till förskollärare eller barnskötare. Bryman (2018) lyfter att en fördel med att ha ett stratifierat slumpmässigt urval är att det finns möjligheten att stratifiera populationen efter det urval som vi har gjort.

Webbenkäten som skapades var utformad för de två yrkesgrupper och studerande till de två yrkesrollerna som studiens frågeställningar riktar sig till, förskollärare och barnskötare. Som ovan nämndes publicerades enkäten i tre olika Facebookgrupper som hade följande namn: *Inspirationsgrupp för förskollärare*, *Idébank för förskollärare/lärare* och *Barnskötare i Sverige!*. Innan enkäten skickades ut i facebookgrupperna pilottestades enkäten av två förskollärare. Det fanns även några utmaningar med att göra webbenkäter. Couper (Bryman, 2018) lyfter att de som oftast svarar på webbenkäter är yngre och välutbildade vilket bidrar till att det kan bli ett skevt urval vilket i sin tur gör det svårt att kunna göra en webbenkät efter ett sannolikhetsurval. Något som också var en utmaning var att vi inte hade någon vetskap om hur många som kom i kontakt med enkäten och hade ingen möjlighet att ställa följdfrågor i enkäten vilket vi kunde hade haft möjligheten till i en kvalitativ intervjustudie.

3.3. Procedur av webbenkät

Innan vi påbörjade proceduren av webbenkäten sammanställde vi ett missivbrev (se bilaga 1) som var en förfrågan om delta i studien och som innehöll viktig information kring enkäten. När missivbrevet var färdigställt och godkänt av vår handledare så var nästa steg i studien att utforma en enkät för studien.

Utformningen av webbenkäten skedde i plattformen Google Forms, som är en gratis plattform där enkäten kunde enkelt skapas och utformas så att den skulle vara enkel att använda för våra respondenter. Enkäten var uppbyggd av både slutna och öppna frågor, där respondenterna fick möjlighet till att besvara frågor som endast krävde enkla svarsalternativ och andra frågor som var mer öppna för respondenterna att svara mer utförligt och uttrycka sina åsikter. Enkätens formuleringar av frågor och svarsalternativ varierades för att få en stor variation i respondenternas svar genom att erbjuda flervalsalternativ eller textruta till respondenter.

Webbenkäten strukturerades upp i en introduktionsdel för enkäten och fyra olika delar för frågor. Varje del i enkäten innehöll en kort beskrivning kring vad de kommande frågor handlade om, där introduktionsdelen i enkäten inleddes med att respondenten gav samtycke till deltagande i enkäten. Om respondenten klickade i Ja, kunde respondenten gå vidare till nästa del i enkäten men klickade respondenten i Nej för samtycke, kunde respondenten inte gå vidare till nästa del utan blev istället ombedd att avsluta enkäten. De olika delarna i enkäten var uppbyggda utifrån fyra olika rubriker som var: 1. *Bakgrundsfrågor*, 2. *Arbetet med normkritik i förskolan* -

eget perspektiv, 3. Normkritik - Hur din avdelning arbetar med normkritik, 4. Normkritik - Miljö.

Genom Google Forms kunde vi även lägga till en funktion som gjorde att det fanns obligatoriska frågor vilket valdes så att respondenter inte skulle missa att svara på någon fråga. Alla frågor i enkäten förutom tre var obligatoriska då frågorna som inte var obligatoriska baserades på respondenternas svar på tidigare fråga. Obligatoriska frågor i enkäten gav möjligheten att minska mängden av bortfall på respondenternas svar. Det utformas även en provenkät genom Google Forms för att förhandsgranska hur enkäten skulle komma att se ut och hur den fungerade för respondenterna. När enkäten var färdigställd presenterades den sedan för handledaren för att bedöma hur frågorna kunde uppfattas, vilka frågor som var likartade och vilka frågor som kunde vara svåra att tyda för respondenterna. Efter ett godkännande av enkäten från handledaren skickades ut enkäten i våra tre Facebookgrupper, den första och den andra för förskollärare och den tredje för barnskötare.

3.4. Dataanalysmetod

Valet av program för utformningen av enkäten hamnade på Google Forms. Google Forms erbjöd även en sammanställning på alla enkätsvaren från våra respondenter vilket användes bedömningen av resultatet. Vårt mål var att få in 30 svar på enkäten med sista svarsdag 25/11. När enkäten stängde hade vi fått in 48 svar från utbildade förskollärare och barnskötare samt respondenter som studerade till någon av yrkesrollerna. Google Forms presenterade resultatet från enkäten i form av cirkeldiagram, stapeldiagram samt svarstexter. När resultatet sammanställdes valde vi att använda oss av cirkeldiagrammet och stapeldiagrammet tillsammans med en beskrivande text om vad resultatet visade. De längre svarstexterna som kom in, sammanställdes i en flytande text i olika kategorier som blev underrubrikerna i resultatet.

I enkäten användes ordinalvariabler men även nominalvariabler (Bryman, 2018). Ordinalvariablerna och nominalvariablerna har använts i cirkeldiagrammet och i stapeldiagrammet men även i de olika svarstexterna som vi har fått in från respondenterna. Ordinalvariabler innebär att det i enkäten skapas kategorier som kan rangordnas och med nominalvariabler menas svarsalternativ som inte går att rangordnas (Bryman, 2018). I resultatet använde vi en frekvenstabell som enligt Bryman (2018) innebär att respondenterna delas in i procentuella andelar.

3.5. Studiens kvalitet

Trost och Hultåker (2016) skriver att reliabilitet innebär tillförlitlighet och menar på att reliabiliteten visar om man skulle kunna utföra studien på nytt för att uppnå samma resultat igen. Något som också är viktigt för att uppnå samma resultat vid en

enkätundersökning är även kongruens. Kongruens innebär att frågorna ska inneha en likhet om tanken är att de ska mäta samma sak för att kunna få ett nyanserat och utbrett svarsområde (Trost & Hultåker, 2016). Genom att använda ett språk som är lätt att förstå så att det inte skapas några missuppfattningar kan man få en hög reliabilitet (Trost & Hultåker, 2016). Validitet handlar om att hur frågorna är utformade till svarsalternativen (Trost & Hultåker, 2016). Validiteten mäter också om en kvantitativ studie verkligen mäter det som ska undersökas i studien (Bryman, 2018). Om studien innehar en hög reliabilitet finns det goda chanser att även validiteten blir hög (Trost och Hultåker, 2016). Däremot, om reliabiliteten är låg, exempelvis om språket på frågorna är svårt eller om frågan är konstigt formulerad kommer även validiteten att bli låg (Trost & Hultåker, 2016).

Frågorna i studien som skickades ut i enkäten var genomtänkta och utformade ifrån våra frågeställningar och studiens syfte. Tanken var att använda ett enkelt språk så att det inte skulle uppkomma några missförstånd. Alla respondenter fick tillgång till samma enkät med likadana frågor och svarsalternativ.

3.6. Etiska överväganden

Informationskravet innebär att den/de som utför studien ska informera respondenterna om studiens syfte, momenten som ingår inom studien samt att ett deltagande inom studien är frivilligt och att respondenterna har makten att avbryta deltagandet när de vill utan en förklaring (Bryman, 2018). Inom studien uppfylldes informationskravet genom att respondenterna fick information om studiens syfte och dess moment samt villkoren gällande deltagande i studien. Respondenterna informerades genom missivbrevet om all nödvändig och viktig information, som att deltagande i studien är frivilligt och att respondenterna kan avbryta sin medverkan när som helst. Vi informerade även om att deras deltagande kommer endast att användas inom studien.

Enligt Bryman (2018) handlar *samtyckeskravet* om att en person som deltar i en undersökning själv har rätt att bestämma gällande sitt eget deltagande. Samtyckeskravet uppfylldes i studien genom att vi först och främst frågade om samtycke från respondenten när de började att genomföra enkäten om personen ville delta. Bryman (2018) poängterar att de som är delaktiga har ensamrätt att bestämma över sin medverkan. Väljer den tillfrågade personen att neka samtycke kommer enkäten att avbrytas, då samtycket är ett krav för att enkäten ska kunna fortsätta.

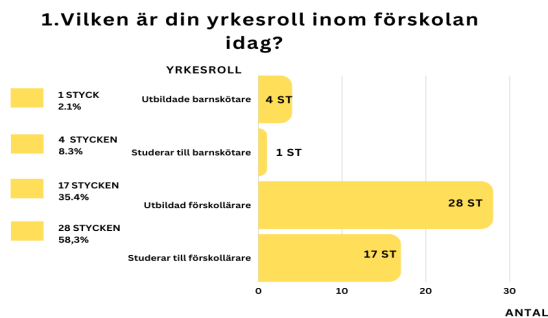
Bryman (2018) förklarar att *konfidentialitetskravet* handlar om att alla uppgifter som samlas in från respondenterna inom studien ska hanteras sekretessbelagt. När det gäller konfidentialitetskravet så har respondenterna ett grundläggande skydd i att respondenterna deltog och utförde enkäten anonymt och att inga personuppgifter eller annan känslig information efterfrågas i webbenkäten. Deltagarna kunde ta del av resultatet när det självständiga arbetet laddas upp i det vetenskapliga digitala arkivet DiVA.

Bryman (2018) lyfter att *nyttjandekravets* grund handlar om att de uppgifter som samlas in endast ska användas till studien. Studien utgick från nyttjandekravet på det sättet att de insamlade uppgifter som kom från enkäterna endast använts i studien om hur förskollärare och barnskötare upplever ett normkritiskt arbete i förskolan.

4. Resultat

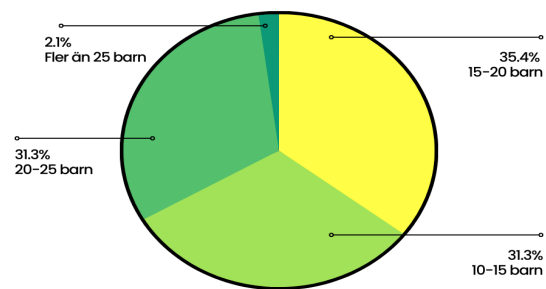
4.1. Bakgrundsfrågor

Enkäten inleddes med fyra olika bakgrundsfrågor som var riktade på att få en överblick om vilken yrkesroll eller studerande yrkesroll som respondenterna till enkäten hade. Vi ville även få information kring storlek och ålder på den aktuella barngruppen samt hur könsfördelningen i de olika respondenternas barngrupp ser ut.

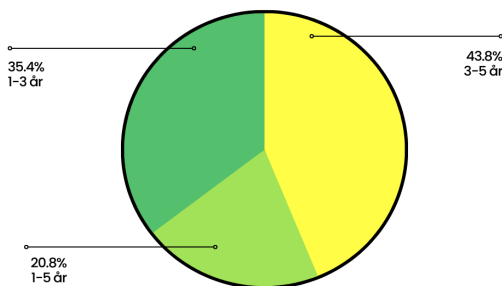
Figur 1

2. Hur många barn finns det i den barngruppen du vistas i?

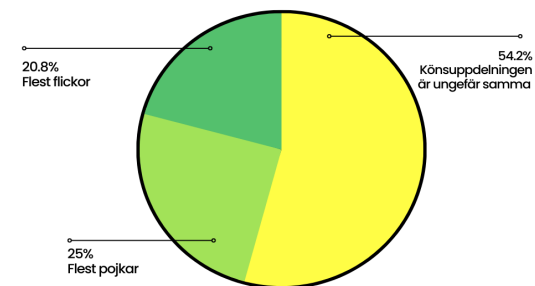
Figur 2

3. Vilket påstående stämmer bäst in på din nuvarande barngrupp?

Figur 3

4. Hur ser könsuppdelningen ut i din nuvarande barngrupp?

Figur 4

Resultatet visar att det är 58,3% utbildade förskollärare som har svarat på vår enkät vilket är en majoritet av alla som svarat. Av de som svarade på vår enkät var det 35,4% som studerar till förskollärare. Totalt är det 8,3% som var utbildade barnskötare och endast 1 respondent (2,1%) studerar till barnskötare. Vi erbjöd respondenterna att kunna välja flera svarsalternativ på första frågan vilket 2 respondenter har gjort, dessa respondenter var båda utbildade barnskötare och studerar till förskollärare (Se figur 1). Resultatet på frågan om storleken på barngruppen var det 35,4% av respondenterna som arbetade i en barngrupp med 15-20 barn. Därefter visade resultatet att det var en likvärdig uppdelningen på 31,3%

vardera mellan respondenter som arbetade i en barngrupp med 20-25 barn och en barngrupp med 10-15 barn. En respondent (2,1%) arbetade i en barngrupp där det var fler än 25 barn (Se figur 2).

De flesta respondenterna som deltog i enkäten (43,8%) arbetade i en barngrupp med de äldsta barnen mellan 3-5 år gamla. 35,4% av alla respondenter var verksamma med de yngsta barnen som är mellan 1-3 år gamla. Resultatet visar även att 20,8% av alla respondenter arbetade i en barngrupp med blandade åldrar, 1-5 år gamla (Se figur 3). Resultatet om hur könsfördelningen såg ut i respondenternas barngrupper visade att en majoritet på 54,2% vistades i en barngrupp där könsuppdelningen var ungefär lika mellan pojkar och flickor. Totalt 25% av respondenterna arbetar i en barngrupp där det var flest pojkar och 20,8% arbetar i en barngrupp med flest flickor (Se figur 4).

4.2. Respondenternas perspektiv på arbetet med normkritik

4.2.1. Tankar om begreppet normkritik

Respondenterna fick efter bakgrundsfrågorna möjligheten att svara på fyra frågor som var inriktade kring arbetet med normkritik sett från deras egna perspektiv. Resultatet var att 17 respondenter när de hör normkritik, tänker de på att vara kritiskt granskande mot normer och att våga ifrågasätta dem. En respondent svarade;

“Att man ska vara kritisk emot de normer som finns. Att man försöker identifiera de som behöver försvinna eller förändras och stärka de som behövs stärkas”

Vidare tänker 15 av 48 respondenter när de hör normkritik på att inneha ett normkritiskt förhållningssätt och våga utmana normen samt olika könsroller i samhället. Två respondenter svarade även att de tänkte på att visa en medvetenhet i samband med normkritik. Av de 48 olika respondenter som svarade på enkäten var det en som ansåg att begreppet normkritik är någonting som är negativt och var det första som hen tänkte på. Respondenten svarade följande;

“Att det är negativt. Normkreativ låter mer positivt laddat och innebär samma sak. Varför ska vi vara kritiska mot normer? Vi kan väl vara kreativa och vända negativa normer till att bli positiva?”

En annan respondent lyfte också att hen tänkte att normkritiken är ett svårt begrepp och 2 av 48 respondenter tänkte att många är väldigt omedvetna om begreppet. Sex olika respondenter menar på att när de hör normkritik tänker de på inkludering och likabehandling i förskolan. De såg normkritiken som ett sätt för att få alla barn inkluderade oavsett kön, etnicitet, ålder, etc.

En av 48 respondenter tänkte på makt när hen hörde ordet normkritik och förklarade det som att normkritiken innebär att personer har makten att kunna bestämma vad som är normalt, både för sig själv och för andra. Vidare menar två respondenter att de tänker på att normkritik är outtalade regler i samhället. Några respondenter, 7 av 48, menar att de tänker att normkritik är något som ger barnen möjlighet att vara sig själva och att kunna påvisa att det är normalt att människor är olika.

4.2.2. Möjligheter med normkritik

Vid resultatet på vad respondenterna såg för möjligheter med normkritik var det 13 av 48 respondenter som tänkte att det finns goda möjligheter med att arbeta efter ett normkritiskt perspektiv. Det var 9 av 48 respondenter som menade att normkritik är något som ger många goda möjligheter när man använder det i arbetet i förskolan. Respondenterna menar att genom att ha med sig det i arbetet kan de samtidigt reflektera över materialet på förskolan och ett normkritiskt tänkande kan även påverka så att det blir en trevligare miljö.

Enligt 7 av 48 respondenter kan normkritik ge goda möjligheter i förskolan men att det finns en aspekt som påverkat det vilket är pedagogerna. I resultatet förklarar respondenterna att om pedagogerna har förutsättningar för att kunna arbeta normkritiskt kan möjligheterna bli goda för det. Fem respondenter menar att möjligheterna med ett normkritiskt arbetsätt innebär att det skapar en medvetenhet hos pedagogerna. En respondent tänkte följande om möjligheterna med normkritik;

“Att bli medveten om sina egna föreställningar, det man gör själv omedvetet, tror jag ger möjligheter. Jag tror att man måste synliggöra de normer som finns i vårt samhälle, för att kunna utmana dem (skapa diskussioner, förändra och kritiskt granska tillsammans med barn)”

Totalt 10 av 48 respondenter menar att möjligheterna med normkritik är att barnen blir mer sedda, hörda och både barn och vuxna får en möjlighet att vara vilka den än vill. Det var 5 av 48 respondenter som såg att ett normkritiskt arbete även ger möjlighet till att kunna synliggöra, bryta och normalisera normer. Vid ett normkritiskt arbete anser 3 av 48 respondenter att det hjälper till att belysa möjligheter med människors lika värde och 1 av 48 respondenter menar på att det ger en större representation av människor.

4.2.3. Utmaningar med normkritik

Resultatet av vad som sågs som en utmaning med arbetet med normkritik i förskolan visade sig vara ganska samstämmigt. Totalt 21 av våra 48 respondenter såg att omedvetenhet hos andra pedagoger var den största svårigheten. Respondenterna menade på att det kan vara svårt att arbeta normkritiskt om det exempelvis är pedagoger som motsätter sig det normkritiska arbetet, att kollegorna inte besitter samma kunskap eller att arbetslaget inte har en samsyn kring normkritik. Det var 6

av 48 respondenter som menade att det kan vara så att man själv är väldigt påverkad av normer och har svårt att komma ifrån det i sitt eget arbete på förskolan.

Sex respondenter lyfte att det generellt finns för lite kunskap kring normkritik vilket gör att det blir en svårare att arbeta med. Respondenterna beskriver att det kan även handla om att det finns en omedvetenhet vilket också bidrar till att det normkritiska arbetet blir svårare. Det var 4 av 48 respondenter som lyfte att det kan vara så att man tolkar begreppet olika och att detta leder till en svårighet. Totalt 14 av 48 respondenter ansåg också att en svårighet med det normkritiska arbetet är vårdnadshavarna och hemmet. Enligt respondenterna kan det antingen vara vårdnadshavarnas egna åsikter som gör att det krockar eller att förskolan och hemmet ser normkritik på olika sätt och arbetar mot varandra i stället för med varandra. En respondent svarade följande;

“Vårdnadshavares åsikter om vad som är kvinnligt och manligt, hur de klär barnen, hur de uppfostrar pojkar/flickorna. Samtidigt gör det vårt arbete ännu mera viktigt för att påvisa för barnen vikten av att alla har lika värde.”

Totalt var det 9 av 48 respondenter som såg tiden som något som en svårighet med ett normkritiskt arbetssätt då det inte finns möjligheten att hinna med att reflektera eller lyfta allting inom normkritiken. Fyra av respondenterna såg att en svårighet med det normkritiska arbetet kan vara att det är svårt att inte tvinga på barnen det normkritiska tänkandet och att det kan vara svårt att förklara normkritiken för barnen och utmana dem. En av respondenterna såg att det inte fanns så stora utmaningar med ett normkritiskt arbete längre då det idag finns så pass mycket normkritiskt material som går att erbjuda till barnen och som pedagogerna kan arbeta med.

4.2.4. Det viktigaste med normkritik

I resultatet visade det sig att 16 av 48 respondenterna menade att det är viktigt med ett normkritiskt förhållningssätt, där det handlar om att kunna granska och reflektera kring hur de själva undervisar och bemöter olika personer i förskolan samt skapa en förståelse kring normkritik hos både barn och vårdnadshavare. Det var 12 av 48 respondenter som ansåg att allt är viktigt inom normkritik och att våga prata samt lyfta fram allas lika värde och att alla ska få vara den personen som de själv önskar vara.

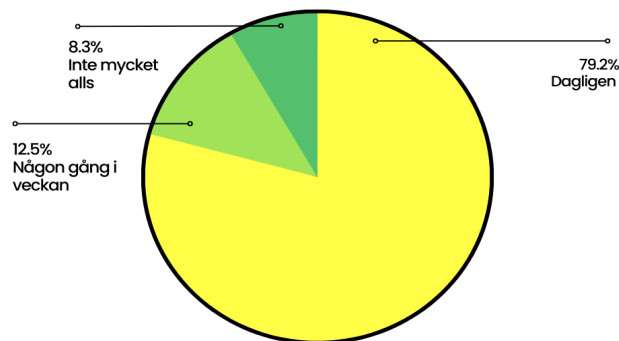
Totalt 12 av 48 respondenter ansåg att det är gynnsamt att ha en medvetenhet och kunskaper om vad normkritik innebär och hur man arbetar med det. Det handlar enligt respondenterna att vara medveten om hur man själv gör sina val och hur arbetet med normkritik kan göra det möjligt att synliggöra och utmana en norm, även ens egen norm. I resultatet visar 17 av 48 svar från respondenterna att det är viktigt att erbjuda barnen möjligheter att få vara vem de själva vill och ge alla barn samma

förutsättningar, genom att barnen får tycka vad de vill och att våga reflektera och samtala med barnen om normkritik.

4.3. Hur olika avdelningar arbetar med normkritik

4.3.1 Hur mycket olika avdelningar arbetar med normkritik

1. Hur mycket arbetar du med normkritik på din avdelning?

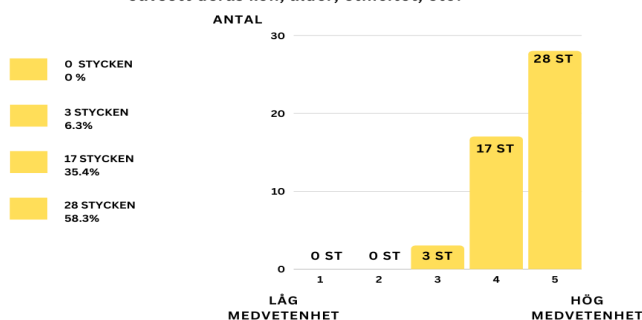

Figur 5

Resultatet visade att 79,2 % av respondenterna dagligen arbetade med normkritik på deras egen avdelning, medan 12,5 % av respondenterna arbetade med normkritik någon gång i veckan. Till sist visade resultatet att 8,3% av respondenternas svar inte arbetade särskilt mycket med normkritik på sin avdelning (Se figur 5).

4.3.2. Medvetenhet kring bemötande

2. Hur medveten är du om du bemöter alla barn på samma sätt oavsett deras kön, ålder, etnicitet, etc?

Figur 6

Vidare visade resultatet att medvetenheten kring bemötande av alla barn oavsett deras bakgrund hade en procent på 58,3% på en 5-gradig skala där respondenterna hade en hög medvetenhet. Därefter visade resultatet på att 35,4% av respondenterna svarat på skala 4 av medvetenhet, medan 6,3% svarade på skala 3 av medvetenhet kring bemötande med alla barn oavsett deras bakgrundsaspekter (Se figur 6).

4.3.3. Skapa inkludering på olika avdelningar för alla barn

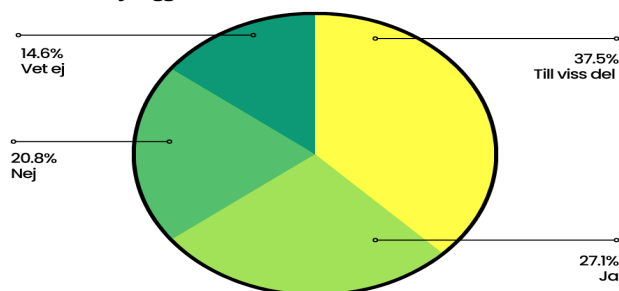
I resultatet framgick det att 40 av 48 respondenter ansåg att det är viktigt att se varje barn och låta dem få komma tals för att skapa en inkludering i förskolan. Vidare beskriver respondenterna att varje barn ska bli lyssnad på och samtalade med på samma sätt för att se till att alla lika värde, vilket respondenterna kopplade ihop med arbetet med barnkonventionen. Det lyfts även av 40 av 48 respondenter att många barn behöver och kräver uppmärksamhet samt få det bekräftat av pedagoger.

I resultatet beskriver 39 av 48 respondenter att det är viktigt att ha ett synsätt där alla kan umgås med alla och alla blir erbjudna att leka tillsammans med varandra. Enligt respondenterna är det barnens tankar och idéer som ska få komma till uttryck i de olika lekar och lekdiskussioner som erbjuds och att det är "normalt" och "okej" att få vara den personen en själv vill vara. Det här kan ske genom att använda olika material som kompisböcker eller skapa egna lek-kort som barn själv valt ut vad som ska stå på dem. Vidare framgår av resultatet att 13 av 48 respondenter lyfte att miljön har en betydelse för att skapa inkludering genom att inte ha könskodade områden och att låta barnen få bygga upp miljön, vilket gör att varje barn får möjlighet till lärande. Materialet som ska erbjudas till barnen ska vara lika för alla barn, där det kan vara böcker som representerar olika kön, okända karaktärer, olika etnicitet och olika familjekonstellationer enligt respondenterna. Det kan även enligt respondenternas svar vara gynnsamt för barnen att få vistas i mindre grupper för att kunna kartlägga hur språket och olika kulturer visar sig hos de olika barnen.

I 29 svar av 48 skriver respondenterna att det är viktigt att vara en närvarande pedagog i förskolan genom att vara lyhörd och observant för att kunna skapa en relation till varje barn. Den närvarande pedagogen beskrivs som en person som har ett öppet kroppsspråk och är intresserad och stöttar barnen i deras vardag på förskolan. Respondenterna ansåg även att det är viktigt för dem själv att ha en utbildning och kunskap kring inkludering och alla likas värde för att kunna besitta ett normkritiskt och reflekterande perspektiv, det vill säga att vara kritisk mot sin egen roll. En annan viktig del i att inkludera alla barn som framkom i 29 av 48 svar var att möta alla barns förutsättningar, förmågor och behov och inte kategorisera utifrån kön, etnicitet eller ålder.

4.3.4. Verktyg/hjälpmedel/digitala verktyg för att synliggöra normkritik

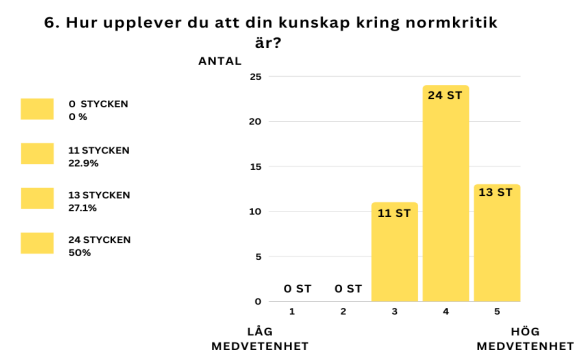
4. Använder du dig av verktyg/hjälpmedel (inkl digitala verktyg) för att synliggöra normkritik i förskolan för barnen?

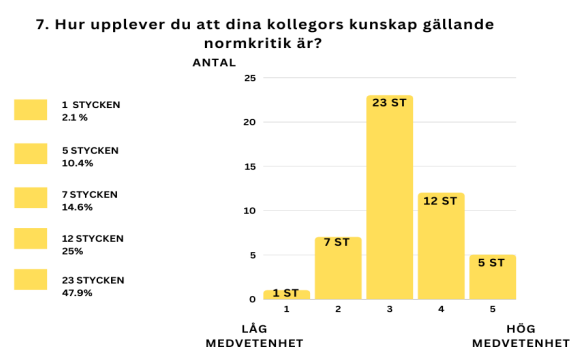
Figur 7

Resultatet visade att 37,5% av respondenterna använder sig *Till viss del* av verktyg/hjälpmedel för att synliggöra normkritik i förskolan och 27,1% svarade att de använder sig av det. Vidare uppgav 20,8% att de inte använde sig av varken verktyg/hjälpmedel för att synliggöra normkritik medan 14,6% inte visste om de själva gjorde det (se figur 7). I enkäten fick respondenterna även frågan om de kunde ge exempel på vilka verktyg och hjälpmedel de använde, om respondenter hade svarat *Ja* eller *Till viss del* på den tidigare frågan. De exemplen som 30 respondenterna skrev varierande mellan att använda sig av både verktyg och hjälpmedel av pedagogiskt material som till exempel flanosagor, bildstöd, TAKK och material i neutrala färger eller regnbågsfärger. Respondenterna använde sig av digitala verktyg som tex Ipad där de använde sig av filmer (djuren på djuris) och Polyglutt för att lyfta böcker på annat språk. Resultatet visade även att respondenterna ansåg att det var gynnsamt att låna normkritiska böcker på biblioteket som kunde handla om olika livsvillkor, familjekonstellationer och om barns rättigheter. Respondenterna lyfter även i sina svar att det var fördelaktigt att filma sig själv för att kunna observera och reflektera kring sitt eget förhållningssätt.

4.3.5 Den personliga kunskapen och kollegors kunskap om normkritik

Figur 8

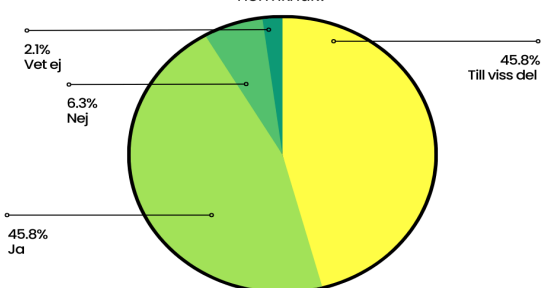
Figur 9

Vidare fick respondenterna skatta om deras egen kunskap kring normkritik låg på en hög medvetenhetsgrad som motsvarar skala 5 eller en låg medvetenhetsgrad som motsvarar skala 1. Resultatet visade att 50% av respondenterna ansåg att deras kunskap kring normkritik var på skala fyra, medan 27,1% var på skala 5 vilket motsvarar hög medvetenhet. Till sist ansåg 22,9% av respondenterna att de var på skala 3 vilket är i mitten (Se figur 8). När det gällde hur respondenterna upplevde sina kollegors kunskap gällande normkritik visade resultatet att 47,9% hamnade på skala 3 respektive 25% på skala 4. Resultatet visade sedan att 14,6% hamnade på skala 2 och 10,4% hamnade på skala 5, samt 2,1% på skala 1 kring medvetenhet av deras kollegors kunskap kring normkritik (Se figur 9).

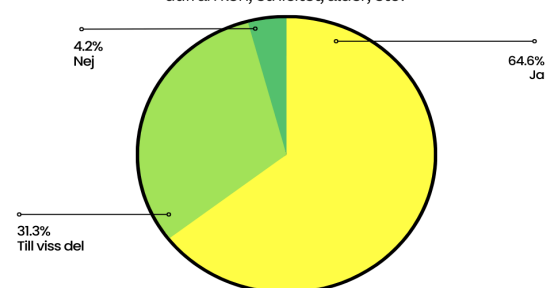
4.4. Avdelningarnas miljö kopplat till normkritik

1. Anser du att ni har material på förskolan som kan uppfattas som normkritik?

Figur 10

2. Upplever du att miljön på din avdelning är anpassad för alla barn utifrån kön, etnicitet, ålder, etc?

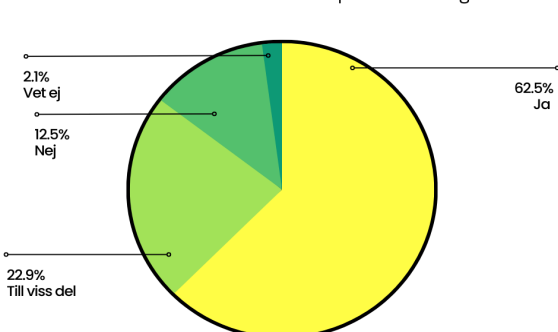

Figur 11

I resultatet på frågan kring material på förskolan som uppfattas som normkritiskt svarade 45,8% av respondenterna *Ja* respektive 45,8% på *Till viss del*. Medan 6,3% svarade *Nej* och en svarade *Vet ej* kring om material på förskolan kunde uppfattas som normkritiskt på förskolan (Se figur 10).

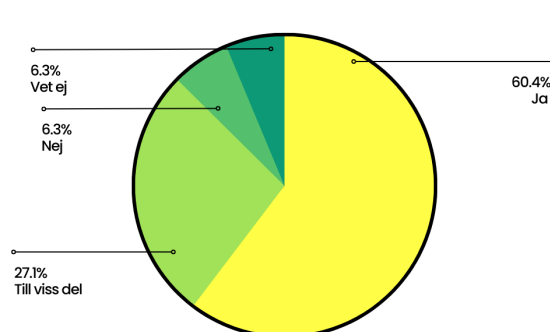
Gällande huruvida miljön på deras egen avdelning var anpassad efter barnens kön, etnicitet, ålder etcetera visade resultatet en majoritet på att 64,6% svarade *Ja*, medan 31,3% av respondenterna svarade på *Till viss del*. Två av respondenterna ansåg att miljön på deras avdelning inte var anpassad efter alla barns kön, etnicitet, ålder etcetera. (Se figur 11).

3. Finns det normkritiska böcker på din avdelning?

Figur 12

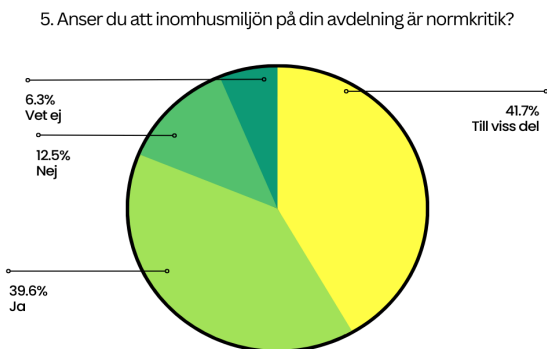
4. Har ni leksaker på din avdelning som är normkritiska?

Figur 13

Majoriteten av respondenterna uppgav att det fanns normkritiska böcker på deras avdelning, då 62,5% svarade *Ja*. Av respondenterna svarade 22,9% *Till viss del*, däremot ansåg 12,5 % att det inte fanns normkritiska böcker på deras avdelning. Endast en av respondenterna ansåg att de inte visste om det fanns på deras avdelning (Se figur 12).

Respondenterna fick även svara på frågan om de hade leksaker på deras avdelning som var normkritiska, där majoriteten av respondenterna 60,4% svarade *Ja*. 27,1% uppgav att de hade *till viss del* leksaker på deras avdelning som kunde uppfattas normkritiska, däremot svarade 6,3% att de ansåg att det ej fanns på deras avdelning och till sist angav 6,3% att de ej visste (Se figur 13).

Figur 14

41,7 % av respondenterna svarade *Till viss del* kring om de ansåg att inomhusmiljön på deras avdelning var normkritisk medan 39,6% svarade *Ja* till denna fråga. Det var 12,5 % som svarade nej om inomhusmiljö på deras avdelning var normkritisk. Till sist visade resultatet att 6,3% visste ej om deras inomhusmiljö var normkritisk eller inte (Se figur 14).

4.4.1. Är inomhusmiljön normkritisk eller inte?

I enkäten fick respondenterna även frågan om de kunde beskriva hur deras inomhusmiljön var normkritisk om de hade svarat *Ja*, där 11 av 17 svar lyfte fram att det är viktigt att ha avkodat eller neutralt material för barnen i miljön. Vidare svarade 11 av 17 fram att det ska vara en öppen och inbjudande miljö för alla barn, som inte är utpekande eller anpassad efter något specifikt kön, etnicitet eller religion. Enligt respondenterna ska barn bli introducerade till miljöer som är kreativa och eftertänksamt valda utifrån barngruppens intressen som till exempelvis en bilhörna eller ett hemvrå som speglar öppenhet för alla. Vidare lyfte respondenterna i sina svar att det inte handlar om vad som finns i miljön utan hur vi väljer att använda den. Det är pedagogernas inställning och förhållningssätt till det normkritiska tänkandet som ska erbjuda lika möjligheter för alla och alla barn ska få leka och utforska dessa miljöer, enligt respondenterna.

När det kom till själva materialet lyfte 13 av 17 respondenterna att de har normkritiska böcker, återbruk, naturmaterial och även könsneutrala leksaker, där till exempel dockor kan ha olika kön/hudfärger eller olika uppsatta bilder med annat språk för att visa mångfald. Det handlar enligt respondenterna om att de inte tar bort material utan lägger till material eller blandar material för att skapa oväntade tankar hos barnen. Respondenterna beskriver även att det är normer som sätter gränser för vilket barn som kan leka med vilket material och att det är pedagogernas uppgift att arbeta medvetet med att se till att alla barn kan välja vad de vill leka med.

Respondenterna som hade svarat att deras miljö inte var normkritisk fick även frågan om att beskriva vad det var i miljön som inte var normkritisk. Svaren som kom från respondenterna visade på att de ansåg att deras miljö var indelad i traditionella delar som var könsstereotypiskt förankrade.

5. Analys av resultatet

I följande kapitel kommer studiens resultat analyseras kopplat till den feministiska poststrukturalistiska teorin och de fyra centrala begreppen: kön, makt, normkritisk och normer.

5.1. Normkritik i det stora hela

Resultatet visar att respondenterna i enkäten kopplar normkritik till att vara kritiskt granskande mot normer och att kunna ifrågasätta dem. Normer ur ett feministiskt poststrukturalistiskt perspektiv handlar just om att ifrågasätta dominerande diskurser både ur ett könsperspektiv och utifrån varje enskild människas perspektiv (Lenz Taguchi, 2013). Resultatet visar att respondenterna tycker att det viktigaste med normkritik är att inneha ett förhållningssätt som är normkritiskt, där normer granskas och även att kunna lyfta allas lika värde. Den feministiska poststrukturalistiska teorin ifrågasätter och utmanar normer kan bidra till att det sker en förändring kring olika könsroller men även kring hierarkin och makten (Lenz Taguchi, 2013).

5.2. Begreppet normkritik

Vidare visar resultatet att begreppet normkritik kan kopplas ihop med att inneha ett normkritiskt förhållningssätt, där normer och olika könsroller ska utmanas. I resultatet visas det även att några respondenter tänker på hierarki och makt när de använder begreppet normkritik. Lenz Taguchi (2013) förklarar att i en feministisk poststrukturalistiskt teori kan normer kopplas till makt och hierarki vilket respondenterna lyfte att hen tänkte på när ordet normkritik användes. I resultatet framkommer det att begreppet normkritik kan ändras om till begreppet normkreativ för att begreppet normkreativ är mer positiv laddat. Ur ett feministiskt poststrukturalistiskt perspektiv menas det att i samhället finns bestämda könsroller och att det inte finns någon möjlighet till att skapa ett eget utrymme för den egna individens tankar (Lundström, 2008). Resultatet synliggör även att respondenterna anser att begreppet är svårt och att det finns en omedvetenhet om begreppets innebörd, men att normkritik kan kopplas ihop med begrepp som inkludering och likabehandling.

5.3. Möjligheter med normkritik

Resultatet visar att många respondenter ser goda möjligheter med att jobba utifrån och med ett normkritiskt perspektiv. Genom att pedagoger utmanar normer kommer de få in ett normkritiskt arbetssätt i vardagen och tillämpa det både för barn och vuxna i förskolans verksamhet. Sett ur den feministiska poststrukturalistiska teorin kan det skapas många förutsättningar genom att utmana könsroller (Eidevald, 2009). Genom de förutsättningarna som skapas när könsroller utmanas kommer det leda till

att allt fler barn blir sedda och hörda utefter de själva som individer och inte utefter vilket kön som de har. Resultatet visar att pedagogerna ser normkritiken som ett arbetssätt för att barnen ska bli mer sedda och hörda i förskolan oavsett vilket kön de har. Vidare visar resultatet att något som påverkar möjligheterna är pedagogerna och vilka förutsättningar det ges för att arbeta med normkritik. När det finns en medvetenhet hos pedagogerna och ett engagemang finns det egentligen inget som stoppar ett normkritiskt arbetssätt framhåller några respondenter i resultatet.

5.4. Utmaningar kring normkritik

Resultatet visar på att en del av respondenterna anser att den största utmaningen med att arbeta ur ett normkritiskt arbetssätt är övriga kollegor. Om det är så att kollegorna inte har en samsyn eller en likvärdig kunskapssyn kan det ur den feministiska poststrukturalistiska teorin bli svårt att arbeta ur ett normkritiskt perspektiv (Lenz Taguchi, 2013). Den feministiska poststrukturalistiska teorin lyfter att om inte pedagogerna har en professionalism i samband med det normkritiska arbetet kommer det bli svårt att bidra till barnens utveckling och lärande (Lenz Taguchi, 2013). Resultatet visar på att respondenterna anser att kunskapsbrist hos kollegorna kan påverka arbetssättet. Resultatet visar även att en svårighet med det normkritiska arbetssättet är vårdnadshavarna och kollegorna. Författaren (2013) förklarar att ur ett feministiskt poststrukturalistiskt perspektiv har vårdnadshavare en stor påverkan på hur barnen själva kommer att uppfatta normkritiken. I resultatet framkommer det att pedagogerna anser att vårdnadshavares åsikter kan krocka med det normkritiska arbetssättet som finns i förskolan. Den feministiska poststrukturalistiska teorin lyfter att barnens förhållningssätt till saker i förskolan många gånger är ett gensvar på hur de har blivit bemötta från vårdnadshavare och hemmet (Lenz Taguchi, 2013).

5.5. Den personliga kunskapen om normkritik

Resultatet visar att det finns en majoritet hos respondenterna kring både att arbeta dagligen med normkritik och skattar sig själva på en hög medvetenhet gällande barn oavsett deras kön, etnicitet, ålder etcetera. Några av respondenterna arbetar inte alls mycket med ett normkritiskt arbete eller besitter hög medvetenhet, vilket ur en feministisk poststrukturalistisk teori kan förstås om det är så att maktförhållanden finns och med dominant normer kan det vara svårt att frångå dem (Eidevald, 2009). Majoriteten av respondenterna menar på att det är viktigt att synliggöra barnen och deras åsikter för att se varje enskilt barn. Ur ett feministiskt poststrukturalistiskt perspektiv så handlar det normkritiska arbetet om att synliggöra det som hamnat som dolt (Lundström, 2008). I resultatet anser respondenterna att genom att pedagogerna arbetar för att synliggöra det normkritiska arbetet, kommer även barnen att synliggöras och det skapas större möjligheter att se varje enskilt barn utefter dem som individer och inte utefter exempelvis kön eller etnicitet.

5.6. Miljöns betydelse kring normkritik

Den feministiska poststrukturalistiska teorin enligt Lundström (2008) syftar till att kunna skapa möjligheter och utrymme för att kunna reflektera och diskutera de olika skillnader och likheter som finns i samhället. Resultatet visar på att flertalet respondenter använder sig utav olika hjälpmedel för att kunna synliggöra normkritik i förskolan. Respondenterna använder sig av digitala verktyg och pedagogiskt material som TAKK och bildstöd för att kunna reflektera och diskutera skillnader och likheter tillsammans med barnen. Normkritiska böcker, leksaker och material är något som en del av respondenterna använder för att kunna få in ett normkritiskt arbetssätt i den dagliga verksamheten. Ur en feministisk poststrukturalistisk teori behöver pedagogerna arbeta med ett normkritiskt arbetssätt för att kunna lyfta det som inte faller inom samhällets normer (Lundström, 2008).

Den feministiska poststrukturalistiska teorin har ett fokus på det som anses som manligt och kvinnligt i samhället. Ett sätt som pedagoger kan arbeta på för att motverka en miljö som är manlig och kvinnlig är att ha avkodat material och tänka normkritiskt (Lenz Taguchi, 2013). Resultatet visar att en del av respondenterna anser att inomhusmiljön är normkritiskt om det finns avkodat och neutralt material som är anpassat efter barnens kön, etnicitet, ålder etcetera. Genom att miljön är anpassad och eftertänksamt vald utifrån barnen, blir miljön mer öppen och inbjudande till barnen enligt respondenterna. I resultatet lyfts det även att några av respondenterna anser att deras inomhusmiljö inte är normkritisk eller att de inte besitter någon kunskap kring miljön. Resultatet visar även att respondenterna anser att det är pedagogernas inställning och förhållningssätt som påverkar hur det normkritiska tänkandet påverkas och att det är hur vi pedagoger använder miljön som skapar möjligheterna för barnen till ett normkritiskt lärande.

Vidare visar resultatet att alla barn ska bli inkluderande i alla olika situationer där lek och lärande tar plats, genom att erbjuda delaktighet och inflytande till barn när det gäller utformningen av miljön och dess material. Resultatet lyfter att mindre grupper och en inte könskodad miljö kan vara gynnsamt för barnen där barns åsikter och tankar får komma till uttryck i lekdiskussioner. Den feministiska poststrukturalistiska teorin har sitt fokus på att kritiskt granska de traditioner och värderingar som finns i samhället, genom att pedagogerna frångår en miljö på förskolan som är könskodad kommer de inneha en normkritisk miljö och därav ett normkritiskt arbetssätt (Lundström, 2008). Ur ett feministiskt poststrukturalistisk perspektiv är det lätt att välja den position som är dominant och välja att arbeta efter en dominant norm, därför är det viktigt att pedagogerna arbetar för att vara närvarande och lyhörd gentemot barnen och de normer som finns i förskolan (Eidevald, 2009). Resultatet visar att en närvarande pedagog är något som är viktigt för att kunna besitta ett normkritiskt tänkande och inte kategorisera barnen utan se dem för varje enskild individ.

6. Diskussion

I följande kapitel kommer resultatet att diskuteras utifrån syfte och frågeställningar med stöd av tidigare forskning. Därefter kommer den valda metoden att diskuteras.

6.1. Resultatdiskussion

Syftet med studien var att undersöka om och hur förskolepersonalens och studenter som studerar till förskollärare och barnskötare uttrycker sin strävan att arbeta ur ett normkritiskt perspektiv. Studien utgick från två frågeställningar vilka var hur det normkritiska perspektivet kommer till uttryck i förskolans verksamhet samt vilka möjligheter och svårigheter som identifieras i arbetet med ett normkritiskt perspektiv.

6.1.1 Förskolepersonalens strävan att arbeta ur ett normkritiskt perspektiv

I resultatet framkommer det att en del av respondenterna kopplar begreppet *normkritik* till att ifrågasätta och kritiskt granska normer och könsroller som finns i samhället, samt att kunna lyfta allas lika värde. Hermansson och Nordenstam (2020) poängterar det normkritiska arbetet i förskolan till att personalen som arbetar inom förskolan försöker förändra och bryta en norm.

Vidare framkommer det i resultatet att enligt respondenterna är det viktigt att inneha ett normkritiskt förhållningssätt där det finns en medvetenhet kring begreppet normkritik, däremot framkom det även i resultatet att begreppet normkritik anses ha en negativ klang. Hill (2021) förklarar att begreppet normkritik inte är något som alla inom förskolan värld har kunskap av och att alla inte har ett intresse för den normkritiska pedagogiken. Författaren (2021) fortsätter med att i och med att det är ett laddat begrepp ges det inte alltid möjligheten till utrymme för ett normkritisk arbetssätt på förskolorna.

Begreppet normkritik i förskolan kan enligt respondenterna vara något som ger barnen möjlighet att få vara sin egen individ och att det är normalt att alla människor är olika. Hermansson och Nordenstam (2020) lyfter att ett arbete med normkritik handlar om barnen ska få en medvetenhet om olikheter och hjälpa dem få en acceptans om att alla människor är olika. Resultatet synliggör att respondenterna tycker att det viktigaste med normkritik är att ha ett förhållningssätt som är normkritiskt, där normer granskas och även att kunna lyfta allas lika värde. Qvarsebo (2019) menar på att med det normkritiska perspektivet så behövs fokus på att synliggöra det som är exkluderande och lyfta fram inkludering och allas lika värde. Pedagoger inom förskolan som ifrågasätter och utmanar normer kan bidra till att det sker en förändring kring olika könsroller men även kring hierarki och makt (Lenz Taguchi, 2013).

Dolk (2013) lyfter fram att i arbetet med ett normkritiskt arbetssätt är det viktigt att ha den medvetenheten om att det är okej att göra fel för att det normkritiska arbetssättet ska bli rätt. Resultatet synliggör att en del av respondenterna anser att de har en hög medvetenhet om ett normkritiskt arbete. Genom att ha en hög medvetenhet som pedagog kan pedagogerna arbeta för att förstå barns likheter och skillnader. Resultatet visade dock att några respondenter inte anser att de själva har en hög medvetenhet. Dolk (2013) menar på att pedagoger kan vara rädda för att göra fel i det normkritiska arbetet och väljer därför att avstå att arbeta med det. Författaren (2013) lyfter även att pedagogerna behöver förbise den rädslan så att det normkritiska arbetet kan ta fotfäste i den dagliga verksamheten.

Resultatet visar även att respondenterna ansåg att deras kollegors kunskap låg på en mellannivå gällande medvetenhet. Dolk (2013) menar på att om pedagoger inte tänker utanför normerna kommer det normkritiska arbetssättet inte ges något utrymme. Författaren (2013) fortsätter med att en normkritisk strategi får pedagogerna att bli mer involverade i det normkritiska arbetet vilket kan inkludera de pedagoger som inte anser sig själva inneha en hög medvetenhet om normkritik. Dock är det viktigt som Hermansson och Nordenstam (2020) skriver att det normkritiska arbetet inte får ske framtvingat.

6.1.2 Möjligheter och svårigheter med normkritik

Vår första frågeställning sökte svar på vilka möjligheter och svårigheter som kunde identifiera i arbetet med det normkritiska perspektivet. Resultatet visar att många respondenter ser goda möjligheter med att jobba ur normkritiskt perspektiv. Genom att pedagoger utmanar normer kommer de få in ett normkritiskt arbetssätt i vardagen och kan tillämpa det både för barn och vuxna i förskolans verksamhet. Dolk (2013) lyfter att barn har en bättre förståelse för normer och normkritik än vad vuxna tror. Resultatet visar på att pedagogerna ser normkritiken som ett arbetssätt för att barnen ska bli mer sedda och hörda i förskolan oavsett vilket kön de har. Vidare visar resultatet att något som påverkar möjligheterna är pedagogerna och vilka förutsättningar det ges för att arbeta med normkritik. När det finns en medvetenhet hos pedagogerna och ett engagemang finns det egentligen inget som stoppar ett normkritiskt arbetssätt. Dolk (2013) förklarar att det är pedagogerna som ger möjligheter genom att lyfta att normer är något som styr hur vi agerar och samtalar med varandra. Om pedagogerna har ett normkritiskt förhållningssätt kan de på så sätt styra förskolans normer.

I resultatet framkom det däremot att en del av respondenterna anser att deras övriga kollegor är den största utmaningen när det gäller att arbeta med det normkritiska perspektivet. Respondenterna belyser sedan att det kan handla om att det inte finns en samsyn kring normkritik bland kollegorna och att många motsätter sig att arbeta med det normkritiska perspektivet, samt tolkar begreppet på olika sätt. En relevant fråga att ställa sig är om det handlar om att pedagogiken inte får tillräckligt med utrymme i förskolan eller att det finns för många tolkningar kring det normkritiska

perspektivet. Hill (2021) lyfter att det finns olika sidor av den normkritiska pedagogiken där en sida beskriver det som enkel metod att arbeta medan andra sidor ser det som en svår pedagogik att tillämpa i praktiken. Det kan även handla om att själva engagemanget hos pedagoger är bristande som är anledningen till att många upplever att det är deras kollegor som är en stor utmaning.

En kritisk del som lyfts i resultatet att många respondenter upplever att de saknas tillräckligt kunskap kring normkritik för att kunna arbeta med det, vilket är i linje med det som också Hill (2021) identifierat i sin studie. Författaren (2021) förklarar även här att det kan handla om viljan och intresset för att bredda sina kunskaper kring normkritik som kan vara lågt eller inte finnas alls. Björkman, Bromseth & Hill (2021) förklarar ävenatt det finns även en rädsla för att göra fel i arbetet som leder till att många backar från den normkritiska pedagogiken. Resultatet synliggör att en annan utmaning kring normkritik är att vårdnadshavaren och hemmets åsikter kan ha en stor påverkan, vilket kan leda till att det krockar mellan hemmet och förskolan. Det finns olika tolkningar av normkritik, som gör att de arbetar emot varandra istället för med varandra. Något som kan ses som kritiskt här är, enligt Dolk (2013), att vårdnadshavaren ska bli delaktiga i det dagliga arbetet som förskolan gör, även det normkritiska arbetet. Om förskolan bidrar till att barnen får ett normkritiskt tänkande medan hemmen hämmar det, vilket resultatet visade var en svårighet, kommer barnen inte få samma möjligheter till att kunna få en långsiktig kunskap kring normkritik.

6.1.3 Hur det normkritiska perspektivet kommer till uttryck i förskolans verksamhet

Vår andra frågeställning söker svar på hur det normkritiska perspektivet kan komma till uttryck i förskolan. Hermansson och Nordenstam (2020) lyfter att det normkritiska arbetssättet kan ta plats i förskolan på flera olika sätt som till exempel i miljön, där barnen ska få erbjudas olika normkritiska material. Utifrån resultatet ser vi att en del av respondenterna anser inomhusmiljö på deras avdelning är normkritisk genom att materialet är avkodat och neutralt samt anpassat utifrån barnens behov och förutsättningar. Det är viktigt att erbjuda en öppen och inbjudande miljö för barnen som är inkluderande för alla genom det finns olika material, som normkritiska böcker eller leksaker som representerar olikheter och skillnader som finns i samhället. I resultatet lyfts det fram att användningen av olika hjälpmedel är stor för att kunna synliggöra normkritik i förskolan. Respondenterna lyfter i resultatet att de använder sig av digitala verktyg och pedagogiskt material som TAKK och bildstöd för att kunna reflektera och diskutera skillnader och likheter tillsammans med barnen. Hermansson och Nordenstam (2020) lyfter däremot att det är viktigt att ha i åtanke och reflektera hur det normkritiska material är framtaget, så att det inte speglar en fantasi utan verkligheten.

6.2. Metoddiskussion

I denna studie användes en kvantitativ metod för att vi ansåg att en enkätstudie var det som bäst kunde hjälpa oss att få flera och olika svar på studiens syfte om hur förskolepersonalen och studerande till någon av yrkesrollerna uttrycker sin strävan till att arbeta ur ett normkritiskt perspektiv. Studien syftar till att bidra till en ökad medvetenhet om till vilken utsträckning förskolepersonalen och studerande till någon av yrkesrollerna strävar efter att arbeta med ett normkritiskt perspektiv. Vi använde oss av en enkätstudie distribuerad via olika Facebookgrupper för att få en större spridning av pedagoger runt om i hela landet, vilket gav oss stor svarsfrekvens som vi ser positivt på.

Vår enkät var riktad till personer inom förskolan med antingen en avslutad eller pågående förskolläraryrkesutbildning alternativt en barnskötaryrkesutbildning. Vi riktade även in oss på personer som var studerande förskollärare alternativt barnskötare. I efterhand har vi kunnat urskilja att en del av våra frågor i enkäten är felaktigt formulerade för någon som endast studerar till någon av yrkesrollerna och inte arbetar dagligen i en barngrupp. Det har kunnat leda till att svaren på frågorna som rör den dagliga verksamheten och det dagliga arbetet i barngruppen har från de studerande yrkesrollerna inte kunnat ge samma svar som någon som är verksam i förskolans verksamhet.

För att komma i kontakt med alla fyra olika typer av respondenter och även få en omfattande spridning av de som svarade på enkäten valde vi att skicka ut enkäten i några utvalda facebookgrupper. Vi valde att publicera i tre olika facebookgrupper som hade ett fokus på medlemmar som var verksamma inom förskolan. Anledningen till att vi valde att skicka ut i facebookgrupper som hade ett fokus på förskolans verksamhet var för att vi ville säkerställa att respondenterna hade kunskap om förskolans verksamhet. Det finns ingen garanti att de respondenterna som vi har kommit i kontakt med innehar den utbildningen alternativt studerar till det som de säger, trots det anser vi att svaren innehåller kunskap som påvisar att de är verksamma eller studerar till ett yrke inom förskolans verksamhet.

Något som kan ha varit en begränsning med valet av metod, var att inte kunna ställa följdfrågor på några av respondenternas svar, vilket vi gärna hade velat, dels för att få ett förtydligande till vad de menar och syftar på och för att kunna få ett fortsatt svar på respondenternas svar på enkäten. Ett exempel är från en respondent som lyfte att hen tycker att normkritik är något negativt och föreslog att normkritik skulle användas istället. Här hade det varit intressant för studien vad det är som respondenten anses som negativt och vad det är som hen anser ligger bakom att hen uppfattar det som ett negativt begrepp och inte ser en möjlighet att arbeta efter normkritiken. Vi är medvetna om att normkritik är ett laddat begrepp i samhället och vårt syfte är just att lyfta förskolepersonalens och de studerande till någon av

yrkesrollernas strävan efter att arbeta normkritiskt. Därför hade det varit intressant att kunna få vidare svar på denna fråga.

I denna studie har vi inte uppmärksammat något sorts bortfall, utan varje respondent har gett svar på samtliga av enkätens frågor, vilket ger en indikering på att enkätens frågor var tydliga och lättförståeliga. Något som kan ha påverkat bortfallet, men som vi inte har någon vetenskap kring, är om det finns personer som svarade flera gånger, samt hur många personer som valde bort enkäten för att det var en online enkät eller för att normkritik är ett laddat ämnesområde. Det här är dock inget som vi kan få ett svar på, däremot är något som vi kommer ta med oss framöver och skulle rekommendera att planera för om en ny studie skulle utföras.

7. Slutsats

Syftet med studien var att undersöka om och hur förskolepersonalens och studenter som studerar till förskollärare och barnskötare uttrycker sin strävan att arbeta ur ett normkritiskt perspektiv. Vår slutsats är att förskolepersonalen och studerande till någon av yrkesrollerna själva skattar sin egen medvetenhet som god och att normkritik är något som de arbetar med i förskolan, men att en svårighet är de övriga kollegorna. Förskolepersonalen ansåg att all förskolepersonal inte har en samsyn kring normkritik vilket kan göra det dagliga arbetet svårt. Det finns även hos vissa en rädsla kring normkritik och att arbeta med pedagogiken för att många är rädda att göra fel. Förutom kollegor så ansåg vissa att vårdnadshavarna kunde vara en svårighet i det normkritiska arbetet då hemmen många gånger motarbetade det normkritiska arbetssättet. Både digitala verktyg och pedagogiskt material används mycket i förskolan för att synliggöra arbetet med normkritik, vilket är ett sätt som gör att det normkritiska perspektivet får komma till uttryck i förskolan. Miljön som erbjuds till barnen i förskolan är öppen och inbjudande genom ett normkritiskt perspektiv genom att det finns avkodat och neutralt material i förskolan.

7.1. Relevans för förskoleyrket enligt oss

Normkritik är ett väldigt laddat begrepp i samhället och ett normkritiskt arbetssätt är ingenting som är en självklarhet på alla förskolor runt om i landet. Läroplanen för förskolan (Skolverket, 2018) lyfter att alla barn oavsett kön, könsöverskridande identiteter, etnicitet och liknande inte ska bli utsatt för någon typ av kränkning eller diskriminering. Det behöver också finnas utrymme i förskolan att kunna kritisera och bryta normer som bland annat rör kön och könsöverskridande identiteter. Normer är skapat av samhället och uppdagas i alla olika typer av situationer. Vi anser att studien har en stor relevans för förskolan och att den kan bidra med att ge en inblick till vilka möjligheter och svårigheter som personalen i förskolan upplever med det normkritiska arbetet för att själv kunna stötta upp de svårigheterna och ta vara på möjligheterna. Vi anser även att studien lyfter fram hur förskolepersonalen arbetar för att inneha ett normkritiskt arbetssätt och vikten av vad som är bra med det normkritiska arbetssättet.

7.2. Förslag till fortsatta studier

Under studiens gång när vi har bearbetat all insamlad data, så har det uppkommit funderingar som kan används för fortsatta studier för att få andra infallsvinklar. Normkritik är generellt ett stort ämnesområde att studera, därför kan ett förslag till fortsatt forskning vara att genomföra en kvalitativ studie, där intervjuer används som metod för att undersöka hur vårdnadshavare perspektiv är kring normkritik i förskolan. Då resultatet visade att förskolepersonalen ansåg att en utmaning med det normkritiska arbetet var vårdagshavare hade det varit intressant att se hur vårdnadshavarna verkligen förhåller sig till det normkritiska perspektivet. En fortsatt studie kan även vara att rikta in sig på problemet om det finns personer som svarat flera gånger på enkäten samt hur många som eventuellt valde bort enkäten för att det var en online enkät då normkritik är ett laddat ämnesområde.

Referenser

- Baier, M. & Svensson, M. (2018). Om normer. (Upplaga 1). Lund: Studentlitteratur.
- Björkman, L. Bromseth, J. Hill, H. (2021). Normkritisk pedagogik - framväxten och utveckling av ett nytt begrepp i den svenska utbildningskontexten. *Nordisk tidskrift for pedagogikk & kritikk.*, 7, (179-195). [DOI](#)
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (Tredje upplagan). Liber
- Bergström, L. (1990) *Nationalencyklopedin*, norm. [DOI](#) (Hämtad 2022-12-22)
- Dolk, K. (2013). *Bångstyriga barn: makt, normer och delaktighet i förskolan*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet, 2013. Stockholm
- Eidevald, C. (2009). *Det finns inga tjejbestämmare - att förstå kön som position i förskolans vardagsrutiner och lek*. Diss. Jönköping
- Ekström, L. (2012). Jämställdhet - för männens, arbetarklassens och effektivitetens skull?: en diskursiv policystudie av jämställdhetsarbete i maskulina miljöer. Diss. Stockholm: Stockholms universitet, 2012. Stockholm. [DOI](#)
- Engdahl, I. & Ärlemalm-Hagsér, E. (red.) (2020). Att bli förskollärare: mångfacetterad komplexitet. (Andra upplagan). Stockholm: Liber.
- Hermansson, K. Nordenstam, A. (2020). Doing Justice: Uses of Norm Critical Children's Picture Books in Swedish Preschools. *Nordic journal of law and society*. Vol.3. (No.02). s.1-27. [DOI](#)
- Hill, H. (2021). "Normkritisk vaccination" - Normkritik och normkritisk pedagogik i Skolverkets rapporter och råd 2009-2014. *Pedagogisk forskning i Sverige*. Vol.26 (No.2-3). s.1-23. [DOI](#)
- Langmann, E. Månsson, N. (2016). Att vända blicken mot sig själv: En problematisering av den normkritiska pedagogiken. *Pedagogisk forskning i Sverige*. Vol.21. (No.1-2). s.79-100.
- Lenz Taguchi, H. (2013). *In på bara benet: en introduktion till feministisk poststrukturalism*. Stockholm: HLS förlag
- Lundström, A. (2008). *Lärare och konflikthantering: en undersökande studie ur ett könsperspektiv*. Licentiatavhandling Umeå : Umeå universitet, 2008. Umeå. [DOI](#)

Qvarsebo, J. (2019). The moral regime of norm critical pedagogics - new ways of governing the Swedish pre-school child. *Critical Studies in Education*. Vol 62. (No.2) s. 1-15. [DOI](#)

SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Skolverket (2018). Läroplan för förskolan: Lpfö 18. [Stockholm]: Skolverket

Trost, J. & Hultåker, O. (2016). Enkätboken. (femte upplagan). Lund: Studentlitteratur.

Bilaga 1 - Missivbrev

Förfrågan om deltagande i studien

Hej!

Vi heter Jolin Aläng och Denise Anneroth och är två förskollärostudenterna från Mälardalens Universitet i Eskilstuna. Under höstterminen 2022 skriver vi vårt examensarbete och vi ska under de kommande veckorna skriva en uppsats som handlar om normkritik i förskolan och dess utmaningar och möjligheter.

Vi vill gärna ha svar från dig som förskollärare, barnskötare eller från dig som studerar till någon av yrkesrollerna och ta del av ditt perspektiv när det gäller ett arbete i förskolan utifrån ett normkritiskt perspektiv. Enkäten består av 22 frågor och tar ca 10-15 minuter att genomföra och finns bifogad som länk. Vi önskar att få enkäten besvarat senast 25/11.

Ditt deltagande är helt frivilligt. Du kan välja att när som helst under påbörjad enkät välja att avsluta den utan att du behöver förklara dig och utan några negativa konsekvenser för dig. Vi vill även informera dig att studien följer Vetenskapsrådets etiska riktlinjer. Svaren vi får från din enkät kommer endast att användas i studiesyfte och behandlas konfidentiellt på det sättet att det är endast vi två som kommer ta del av uppgifterna som vi har samlat in och det kommer inte framgå i resultatet att du har deltagit i studien. Efter godkänt arbete kommer allt insamlat material att raderas.

Det slutgiltiga och godkända arbetet kommer att läggas upp på databasen DiVA i form av en uppsats, där även du kan ta del av vårt arbete.

Vi svarar gärna på eventuella frågor och funderingar om det skulle uppkomma några. Ni kan kontakta oss eller vår handledare.

Med vänliga hälsningar

Jolin Aläng och Denise Anneroth

Handledare: Ove Eriksson

Bilaga 2 - Enkätmall

Välkommen till vår enkät!

Vi heter Jolin Aläng och Denise Anneroth och vi skriver just nu vårt examensarbete på förskolläraryrket vid Mälardalens Universitet. Enkäten kommer att handla om ett arbete i förskolan utifrån ett normkritiskt perspektiv. Enkäten är uppdelad i fyra delar och består av totalt 22 frågor, första delen inleds med fyra bakgrundsfrågor. Beräknad tidsåtgång är ca 10-15 min.

Samtycker du till genomförande av enkäten? *Obligatorisk fråga

Studien följer Vetenskapsrådets etiska riktlinjer och uppgifterna som vi samlar in kommer att behandlas konfidentiellt. Ett samtycke av enkäten innebär att vi får använda ditt svar i samband med studiesyfte samt att det slutgiltiga och godkända arbetet kommer att läggas upp på databasen DiVA. Du kan när som helst välja att avbryta enkäten.

- Ja
- Nej

Bakgrundsfrågor

Nedan kommer fyra frågor gällande din bakgrund som verksam inom förskolan

1. Vilken är din yrkesroll inom förskolan idag? *Obligatorisk fråga

- Utbildad barnskötare
- Studerar till barnskötare
- Utbildad förskollärare
- Studerar till förskollärare

2. Hur många barn finns det i den barngrupp du vistas i? *Obligatorisk fråga

- Mindre än 10 barn
- 10-15 barn
- 15-20 barn
- 20-25 barn
- Fler än 25 barn

3. Vilket påstående stämmer bäst in på din nuvarande barngrupp? *Obligatorisk fråga

- Barngruppen med de yngsta barn 0-3 år
- Barngrupp med de äldsta barnen, 3-5 år
- Barngrupp med blandad ålder, 1-5 år

4. Hur ser könsuppdelningen ut i din nuvarande barngrupp? *Obligatorisk fråga

- Flest flickor
- Flest pojkar
- Könsuppdelningen är ungefär samma

Arbetet med normkritik i förskolan - eget perspektiv

Nedan kommer fyra frågor som handlar om ett normkritiskt arbete i förskolan från ditt eget perspektiv

1. Vad tänker du på när du hör begreppet normkritik? *Obligatorisk fråga

- Lång svarstext

2. Vilka möjligheter anser du att det finns med att arbeta efter ett normkritiskt perspektiv? *Obligatorisk fråga

- Lång svarstext

3. Vilka utmaningar anser du att det finns med att arbeta efter ett normkritiskt perspektiv? *Obligatorisk fråga

- Lång svarstext

4. Vad anser du är det viktigaste inom normkritik? *Obligatorisk fråga

- Lång svarstext

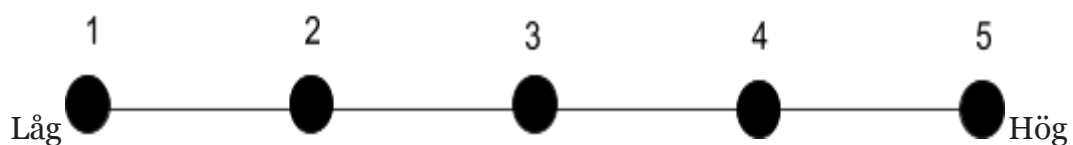
Normkritik - Hur din avdelning arbetar med normkritik

Nedan kommer sju frågor hur din avdelning arbetar med normkritik

1. Hur mycket arbetar du med normkritik på din avdelning? *Obligatorisk fråga

- Dagligen
- Någon gång i veckan
- Inte mycket alls

2. Hur medveten är du om du bemöter alla barn på samma sätt oavsett deras kön, ålder, etnicitet, etc? *Obligatorisk fråga

3. På vilket sätt inkluderar du alla barn på din avdelning? *Obligatorisk fråga

- Lång svarstext

4. Använder du dig av verktyg/hjälpmiddel (inkl. digitala verktyg) för att synliggöra normkritik i förskolan? *Obligatorisk fråga

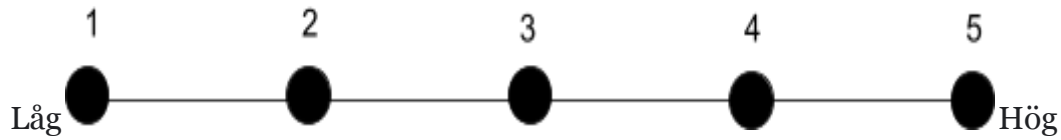
- Ja
- Till viss del
- Nej
- Vet ej

5. Om du svarade Ja eller till viss del på den tidigare frågan, ge gärna exempel

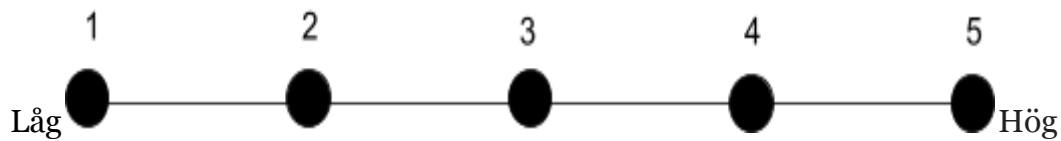

- Kort svarstext

6. Hur upplever du att din kunskap kring normkritik är? *Obligatorisk fråga

7. Hur upplever du att dina kollegors kunskap gällande normkritik är? *Obligatorisk fråga

Arbetet med normkritik i förskolan

Nedan kommer sex frågor som handlar om inomhusmiljön ur ett normkritiskt perspektiv

1. Anser du att ni har material på förskolan som kan uppfattas som normkritisk?

*Obligatorisk fråga

- Ja
- Till viss del
- Nej
- Vet ej

2. Upplever du att miljön på din avdelning är anpassad för alla barn utifrån kön, etnicitet, ålder, etc? *Obligatorisk fråga

- Ja
- Till viss del
- Nej
- Vet ej

3. Finns det normkritiska böcker på din avdelning? *Obligatorisk fråga

- Ja
- Nej
- Till viss del
- Vet ej

4. Har ni leksaker på din avdelning som är normkritiska? *Obligatorisk fråga

- Ja
- Till viss del

- Nej
- Vet ej

5. Anser du att inomhusmiljön på din avdelning är normkritisk? *Obligatorisk fråga

- Ja
- Till viss del
- Nej
- Vet ej

6. Om du svarade "Ja" eller "Till viss del" på fråga fem, kan du beskriva hur miljön är normkritisk?

- Lång svarstext

7. Om du svarade "Nej", kan du beskriva hur miljön inte är normkritisk?

- Lång svarstext

Tack för din medverkan!
Stort tack för din medverkan.

Jolin Aläng
Denise Anneroth